

9 Analys, synpunkter och förslag

9.1 Uppdragets fokus

I detta kapitel diskuterar och analyserar jag de erfarenheter som gjorts under utredningsarbetet, gör bedömningar och lämnar förslag.

Helt i linje med utredningsdirektiven har arbetet huvudsakligen koncentrats på *socialtjänstens insatser*. Men erfarenheterna från utredningen leder också in diskussionen på bostadsmarknaden i stort, kommunernas ansvar utanför socialtjänstens område och annan lagstiftning än socialtjänstlagen, nämligen hyreslagen och utskökningsbalken.

Vräkningen är en "utgång" från bostadsmarknaden för den enskilde. Erfarenhetsmässigt leder den till stora svårigheter att på nytt få en bostad med förstahandskontrakt. Det finns också en "ingång" till bostadsmarknaden. Ofta är den hårt bevakad med krav på referenser, inga betalningsanmärkningar eller hyresskulder och en hygglig inkomst. Svårigheten, för den som saknar tidigare referenser eller har någon anmärkning, att i dagens kärva bostadsklimat komma in och få ett förstahandskontrakt, har omvittnats av många under utredningsarbetet.

Det är viktigt att diskutera *både* individuella *och* strukturella aspekter av problemet vräkning och hemlöshet. Problemet hemlöshet kan inte reduceras till vård och behandling av avvikande personer. Inte heller kan socialtjänsten ensam klara problemen med bostadsbrist och hemlöshet. Bostadsmarknaden i stort, den kommunala bostadspolitiken och möjligheterna för människor i små omständigheter att få en bostad måste därför uppmärksammas.

Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet uppmärksammades det ökade antalet hemlösa i vårt land. Ökningen av personer utan bostad kunde ses som resultatet av en förändrad bostadspolitik. Sammanfattningsvis karaktäriserades utvecklingen av att "bostadspolitiken förändrades från en nationell politik riktad

mot ett samhällsproblem till en kommunal hemlöshetspraktik med fokus på individers sociala problematik.”¹

Utredningens fokus har varit vräkningar som verkställts av kronofogden när barnfamiljer drabbas. Problemet med vräkning och bostadslöshet gäller också bl.a. familjer som bor *inneboende eller i andra hand, asylsökande i eget boende* eller familjer som blir utan boende i samband med *separationer/misshandel*. Familjer som flyttar självmant då de vet att de ska bli vräkt eller på uppmaning av socialtjänsten i samma situation har inte ingått i vårt uppdrag.

Problemet med bostadslöshet är också stort bland familjer som inte får eget hyreskontrakt på grund av låg eller ingen inkomst eller betalningsanmärkning. Dessa familjer flyttar runt i osäkra andrahandsboenden med sina barn eller bor mycket trångt. Ur *barnets perspektiv* är sannolikt situationen med tvångsvisa flyttningar lika påfrestande oavsett orsaken till flyttningen. Detta problem har inte ingått i mitt uppdrag, men jag vill ändå fästa uppmärksamhet på problemet.

9.2 Barn har rätt till en bostad

Bedömning:

Socialtjänstlagens regler om rätten till bistånd borde vara tillräckliga för att garantera att barn inte vräks från sin bostad.

Problemet med vräkning och hemlöshet ligger således inte i socialtjänstlagen utan bör sökas i den lokala tillämpningen av lagen, socialtjänstens organisation och metoder, situationen på den lokala bostadsmarknaden, bristande medvetenhet om problemet, samt varierande lokalt intresse för att med hjälp av tillgängliga bostadspolitiska instrument förbättra situationen.

Det finns dock skäl för Socialstyrelsen att i föreskrifter eller allmänna råd förtydliga sin tolkning av barnets rätt till bostad.

Rätten till bostad uttrycks i barnkonventionen, i den svenska bostadspolitikens mål och i socialtjänstlagen². Barnets bästa kräver otvetydigt att barnet har en bostad.

¹ Knutagård M. Sista utposten, vägen in & det hållbara boendet. En utvärdering av tre projekt för att motverka hemlöshet. augusti 2005. Lunds universitet. Socialhögskolan.

² 2001:453.

Man kan med fog hävda att barn i kraft av sin begränsade rörlighet på egen hand och den lokala förankring som oftast gäller barns sociala liv med jämnåriga, familj, barnomsorg, skolgång och organiserad fritid i betydligt högre grad än vuxna är knutna till sitt bostadsområde. Man kan därmed med goda skäl anta att konsekvenserna för barn av en flytt och än mer av hemlöshet dvs. avsaknad av en fast bostad, kan vara både annorlunda och mer omfattande än för en vuxen.

Så skriver Elisabet Näsman i en artikel som kan läsas i sin helhet i bilaga 4. Jag delar hennes bedömning.

Sammantaget finns det starkt stöd för att hävda uppfattningen att barn har rätt till ett gott boende. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har barnet också rätt till försörjningsstöd till boendet. Därför borde inte barn vräkas i Sverige.

Kommunens yttersta ansvar enligt socialtjänstlagen³ innebär att den har ett stort ansvar för att förebygga och avhjälpa hemlöshet och vräkning men socialtjänsten kan inte ensam ta ansvaret eller ha verktygen för att tillhandahålla bostäder.

Kommunen har ansvar för bostadsförsörjningen enligt bostadsförsörjningslagen.⁴ I det ansvaret ingår att ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen som ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod.

Rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen omfattar också boendet. Försörjningsstöd kan ges till den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt.

Socialstyrelsen har gett ut allmänna råd med rekommendationer till stöd för biståndsbedömningen. När det gäller boendet behandlar de allmänna råden vad som är skälig boendekostnad, hur man ska beräkna den faktiska boendekostnaden för olika boendeformer, kostnaderna vid kort- respektive långvarigt biståndsbehov, skäligt rådrom för bostadsbyte och byte till dyrare bostad. I de allmänna råden behandlas också ekonomiskt bistånd till skulder.

När det gäller *boendekostnad vid kort- respektive långvarigt biståndsbehov* anser Socialstyrelsen att om en barnfamilj genom att flytta skulle tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk bör nämnden vid bedömningen av skälig boendekostnad undvika beslut som medför att den enskilde tvingas flytta från den tätort eller den del av kommunen där han eller hon bott under flera år. När det gäller *umgänge* anser Socialstyrelsen att socialnämnden

---

³ 2 kap. 2 §.

⁴Lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (bostadsförsörjningslagen).

vid bedömningen av skälig bostadskostnad bör ta hänsyn till ett barns behov av utrymme även hos den förälder där barnet enbart vistas under umgängestid.

Socialstyrelsen har också i en rapport konkretiserat barnperspektivet i handläggningen av ekonomiskt bistånd⁵.

Eftersom den nuvarande lagstiftningen ger ett tillräckligt skydd för barnets rätt till ett gott boende har jag inte funnit några skäl till att föreslå några ändringar i lagen.

Problemet med vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer ligger således inte i socialtjänstlagen utan bör sökas i den lokala tillämpningen av lagen, socialtjänstens organisation och metoder, situationen på den lokala bostadsmarknaden, bristande medvetenhet om problemet, samt varierande lokalt intresse för att med hjälp av befintliga bostadspolitiska instrument förbättra situationen.

Det finns olika lokala bedömningar av *vad rätten till bistånd innebär* när det gäller barnfamiljer med hyresskulder. För att rätten till bostad för barnet ska bli verklighet i varje kommun anser jag att det behövs ett förtydligande i *allmänna råd eller föreskrifter*.⁶ Socialstyrelsen bör beskriva och ta ställning till den intressekonflikt som finns mellan barnets rätt till bostad och föräldrarnas ansvar för sin ekonomi. Intressekonflikten blir påtaglig när föräldrarna har haft en inkomst "över norm" men familjen hotas av vräkning om inte socialnämnden beviljar bidrag till hyresskulden/hyran.

Jag anser att om inte det "oskyldiga" barnet ska drabbas, bör lösningen på konflikten mellan barnets rätt till bostad och föräldrarnas ansvar för familjens ekonomi, på kort sikt vara att socialnämnden beviljar bistånd till boendet. Långsiktigt bör socialtjänsten arbeta med socialpedagogiska insatser för att hjälpa familjen att prioritera bostadskostnaderna framför andra utgifter.

Tillsynsmyndigheterna bör också utveckla sin tillsyn så att barnets rätt till boende blir verklighet oberoende av kommun. Detta avhandlas också i ett senare avsnitt (9.7.4).

---

⁵ Socialstyrelsen/Länsstyrelserna. Barnperspektiv vid handläggningen av ekonomiskt bistånd. 2003.

⁶ I Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS) publiceras verkets föreskrifter och allmänna råd. Föreskrifter är bindande regler. Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som avses i författningen. Socialstyrelsen ger årligen ut en förteckning över gällande föreskrifter och allmänna råd.

9.3 Kunskapen om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer behöver öka

Om man vill utveckla insatser och politik på ett samhällsområde är det nödvändigt att vilja se problemen och hur de varierar med lokala förhållanden och lokal politik. En del påståenden om samhällsförhållanden kan ha karaktären av myter som fyller funktionen att dölja verkligheten. För att få till stånd en långsiktig kunskapsutveckling är det nödvändigt att tränga genom myterna och studera verkligheten bakom olika påståenden.

Redan innan utredningsarbetet började mötte jag, både inom och utom socialtjänsten, påståendet att barnfamiljer inte vräks i vårt land. Att vräka barnfamiljer strider ju mot de normer som de flesta socialarbetare och socialpolitiker omfattar. Jag läste därför med intresse Cecilia Löfstrands diskussion om hur man i praktiken omdefinierar begreppet barnfamilj.⁷

I de fall när de (socialsekreterarna) inte kan undvika att handla tvärs emot institutionens normer – som exempelvis när barnfamiljer vräks – kan de omdefiniera det vräkningshotade hushållet för att på så vis hantera bristen på överensstämmelse mellan ideal och praktik. Om exempelvis föräldrar och barn skiljs åt i samband med avhysningen blir de vuxna "ensamstående" – en kategori av vräkningshotade hyresgäster som antas lösa sina problem på egen hand.⁸

Att dokumentera, beskriva och analysera verkligheten är grunden för utveckling av metoder och samhällsinsatser. Det gäller självklart också vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer liksom socialtjänstens insatser i stort.

Min uppfattning är att det arbete som pågår runt om i landet att grunda socialtjänstens insatser på vetenskap och beprövad erfarenhet kan bidra till att höja kompetensen i frågor om vräkning och hemlöshet. Det är ett långsiktigt och tålmodigt arbete som måste bygga på socialarbetarens dokumentation av insatserna, utvärderingar och oberoende forskning.

Nästa steg är att samla kunskap om insatser och effekter och presentera den i en form som kan bidra till att förbättra samhällets samlade åtgärder för att motverka vräkning och hemlöshet.

---

⁷ Löfstrand C. Vräkningar i praktiken – vilka vräks och vilka får stanna? Artikel i Att motverka hemlöshet – en sammanhållen strategi för samhället. Bilaga till SOU 2001:95.

⁸ Ibid. s. 191.

Förhoppningsvis kan min utredning stödja den efterfrågade kunskapsprocessen, bidra till ökad medvetenhet hos ansvariga och allmänhet och på sikt motverka vräkningar av barnfamiljer.

9.3.1 Kunskapsläget i dag

Under utredningsarbetet har jag ofta ställt frågor om kunskapsläget. Ökar eller minskar vräkningarna av barnfamiljer? Hur många barn berörs av vräkningar ett år i en viss kommun? Vilka hushåll är det som vräks? Vad är gemensamt för de hushållen? Hur påverkar situationen barnet och familjen före, under och efter vräkningen? Vilka insatser gör socialtjänsten och andra myndigheter för att förebygga vräkningar, för att efter en vräkning stödja och hjälpa familjerna till en annan bostad eller för att förhindra hemlöshet? Vilka effekter ger socialtjänstens och andra organisationers insatser?

Ganska snart stod det klart att det på många håll i socialtjänsten finns brister när det gäller kunskap om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. Detsamma gäller skriftlig dokumentation om vilka metoder som används i arbetet med vräkta och hemlösa familjer.

Varken socialtjänsten eller kronofogdemyndigheten för statistik som visar hushållssammansättningen hos dem som vräks, inte heller om barn berörs eller i vilken kommun de vräkta bodde. Det är därför omöjligt att, utan särskilda undersökningar, följa utvecklingen över tid och se förändringar.

Forskningen har ägnat viss uppmärksamhet åt frågorna, men sammantaget saknar vi kunskap på flera viktiga områden när det gäller vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.

Kunskapsbristerna motiverade att jag tog initiativ till tre undersökningar för att få bättre underlag för mina ställningstaganden. Men särskilda undersökningar är kostsamma och kvantitativa beräkningar ger bara en ögonblicksbild som i bästa fall kan jämföras med en tidigare undersökning. En kontinuerligt förd statistik på området kan däremot beskriva utvecklingen över tid.

Jag har försökt samla och kortfattat återge den kunskap som finns på olika håll, främst i vårt land, om orsaker till vräkningar av barnfamiljer, vilka som vräks och vad som händer med dem efter en vräkning. Utredningens tidsmässiga utrymme har inte medgett internationella utblickar.

Bostadspolitiska åtgärder, kommunernas insatser generellt på bostadsområdet är liksom socialtjänstens insatser angelägna områden att arbeta med för att minimera vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. För att beskriva kommunernas insatser på bostadsområdet har jag bl.a. använt mig av Boverkets utredningar och analyser.

9.3.2 Minst tusen barn berörs av vräkningar varje år

Bedömning:

Kunskapsläget när det gäller vräkning och hemlöshet bland barn är bristfälligt. Utredningens bedömning är att minst tusen barn berörs av vräkningar varje år. Men det behövs säkra och kontinuerliga uppgifter för att följa utvecklingen.

Ett välfärdssamhälle borde ha säkra och kontinuerliga uppgifter om hur många barn som berörs av vräkning och dess följder, i vilken kommun dessa bor och om de bakomliggande orsakerna. Särskilt med tanke på bostadens betydelse för att skapa trygga uppväxtvillkor, borde det finnas en kontinuerligt förd statistik som vid varje tillfälle kan ge säkra uppgifter om utvecklingen.

Utredningens tre undersökningar bekräftar tidigare kända uppgifter att det är många barn som vräks årligen, men siffrorna varierar mellan undersökningarna.

Utredningens enkät till socialtjänsten visade att de kommuner som besvarat enkäten känner till, lågt räknat, 858 vräkta barn under 2004. Det finns dock betydande osäkerhet i de siffror som lämnats. De kan därför betraktas som minimisiffror.

Skatteverket gjorde en begränsad undersökning till tre kronofogdedistrikt om bl.a. vräkningar av barnfamiljer under april/maj 2005. Det hade varit önskvärt att göra en totalundersökning, men det var på grund av organisatoriska skäl inte möjligt att få uppgifter från ett helt kvartal och inte heller att göra en landsomfattande undersökning.

I de undersökta distrikten fanns sammanlagt 9 hushåll med 15 barn som vräktes under april/maj. Om antalet vräkta barn för varje distrikt räknas upp till årsnivå för 2005 med antagandet att dessa två månader är representativa för hela året kan man anta att 12 barn vräks i Umeå, 24 barn i Kalmar och 36 barn i Sollentunakontorets område.

I de tre storstäderna är de av socialtjänsten redovisade uppgifterna förvånansvärt låga i jämförelse med andra kommuner. En hypotetisk förklaring, som vi uteslutit, skulle kunna vara att kommuner utanför storstäderna har överdrivit sina uppgifter från 2004 i socialtjänstenkäten. Vid en jämförelse mellan svaren i enkäten till socialtjänsten från vissa kommuner i Stockholms län 2004 och uppgifterna från motsvarande kommuner i Skatteverkets undersökning 2005 blir osäkerheten direkt påfallande. Antingen kan man förvänta sig mer än en fördubbling av vräkningarna 2005 jämfört med 2004 eller också har socialtjänsten bristande kännedom om det faktiska antalet vräkningar. Den senare förklaringen är den mest sannolika men det finns inte några exakta uppgifter att tillgå.

Det finns således fog för misstanken att man har glömt eller underskattat antalet barn som vräkts, framförallt i storstäderna. Sannolikt är det betydligt fler barn som berördes än som kommer fram i vår enkät till socialtjänsten.

I *Nilsson och Flygheds*⁹ undersökning uppskattade man att 2001 vräktes ca 1 000 hushåll med ca 1 500–2 000 barn. Sedan dess har det skett en viss minskning av vräkningar generellt vilket sannolikt också påverkat antalet barnfamiljer som vräkts, men uppgiften från 2001 framstår, utifrån utredningens erfarenheter, som realistisk.

Omfattningen av problemet med vräkningar av barnfamiljer är således betydande. Osäkerheten i socialtjänstens uppgifter i vår undersökning och risken för underskattning av antalet barn leder till att jag bedömer det som sannolikt att *minst ett tusental barn varje år berörs av vräkning*. Men kunskapsproblemet – i den meningen att vi inte har någon kontinuerlig statistik på området – är mycket besvärande.

Förutom antalet vräkta barn vill jag än en gång lyfta fram, ett kanske ännu större problem, alla de barn som berörs av tvångsmässiga flyttningar mellan olika tillfälliga boenden och som inte omfattas av våra utredningsdirektiv. Flera socialarbetare, främst i storstäderna, bedömer det vara ett mer omfattande problem än regelrätta vräkningar av barnfamiljer. I den gruppen finns tidigare vräkta hushåll och sådana som av olika orsaker inte kommer in på den reguljära bostadsmarknaden. Där finns också de familjer som lämnar sin lägenhet i samband med uppsägningen eller innan vräkningen verkställs ofta på uppmaning av socialtjänsten.

---

⁹ Nilsson A och Flyghed J. Tryggare kan ingen vara? Vräkning av barnfamiljer: Förekomst, orsaker och konsekvenser. Ds 2004:41.

9.3.3 Var sker vräkningarna?

Vräkningar av barn sker i alla typer av kommuner, dvs. både i storstads- och i landsbygdskommuner m.fl. kommuntyper. De sker också delvis oberoende av den lokala situationen på bostadsmarknaden.

Vräkningar av barnfamiljer sker i kommuner som har bostadsbrist, i kommuner med balans i utbud och efterfrågan och i kommuner med överskott av lägenheter¹⁰. Enkäten till socialtjänsten visar dock att vräkningar oftare förekommer i kommuner med bostadsbrist. I 54 procent av kommuner med bostadsbrist kände man till att det förekommit vräkning av stadigvarande boende barn, 39 procent av kommuner med balans på bostadsmarknaden kände till att det förekommit vräkningar av stadigvarande boende barn. I kommuner med överskott på bostäder var det också 39 procent. *Antalet* barn som vräks är störst i storstadskommuner som ofta också har bostadsbrist.

Vräkningar av barnfamiljer sker också i alla kommuntyper¹¹, inte bara i stora städer utan också i mindre kommuner. Jag anser att problemet bör uppmärksammas och medvetenheten höjas i alla kommuntyper. Vräkningar av barnfamiljer kan inte reduceras till enbart ett storstadsfenomen.

9.3.4 Utveckla kronofogdemyndighetens statistik

Förslag:

Skatteverket bör få regeringens uppdrag att utveckla en statistik om avhysningar/vräkningar som redovisar ansökningar och faktiskt verkställda avhysningar/vräkningar per kommun och hushållens sammansättning. I det sammanhanget bör man överväga om denna statistik bör ingå i Sveriges officiella statistik.

En vräkning är ett mycket allvarligt ingrepp i den enskildes liv. Den påverkar påtagligt ett barns uppväxtförhållanden. Det är därför rimligt att samhället har en statistik som redovisar var vräkningarna sker och hur de hushåll ser ut som drabbas. För att följa utveck-

¹⁰ Källa: Utredningens enkät till socialtjänsten. Se kapitel 6.

¹¹ Sveriges kommuner indelas i nio olika kommuntyper enligt Sveriges Kommuner och Landstings klassificering. Vi har använt oss av den när vi i kapitel 6 redovisar resultatet av enkäten till socialtjänsten.

lingen över tid och för att utveckla kunskap om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer behövs en tillförlitlig, kontinuerligt förd, statistik.

Den nuvarande statistiken har utvecklats från ett internt behov att följa arbetsbelastningen i olika delar av Kronofogdemyndighetens verksamhet. I dag för kronofogdemyndigheterna fortlöpande statistik över registrerade och verkställda *avhysningsmål*. De statistiska uppgifterna om vräkning omfattar förutom vräkning från bostad också vräkningar från lokaler, p-platser etc. Även vräkningar av dödsbon finns med i statistiken. Skatteverket kan i efterhand inte särredovisa vräkningar från bostad. Nilsson och Flyghed fann i sin undersökning från 2001 att 18 procent av samtliga vräkningar gällde vräkningar från lokaler, dödsbon eller personer med skyddade personuppgifter.¹²

De statistiska uppgifterna sammanställs på länsnivå för varje kronofogdemyndighet, totalt tio i landet. Varje månad sammanställs uppgifterna vid Skatteverkets kronofogdeavdelning och jämförelser kan göras med tidigare år.

Avhysningarna redovisas alltså inte *kommunvis*. Det gör det svårt för berörda myndigheter att på lokal nivå följa utvecklingen över tid och se effekterna av sina insatser. Kommunerna kan inte följa utvecklingen lokalt och tillsynsmyndigheterna får på grund av att kommunuppgifter saknas svårt att rikta sin uppmärksamhet mot kommuner som brister. Forskningen kan inte utan särskilda undersökningar följa utvecklingen över tid eller kommunvis.

Inte heller *hushållssammansättningen* framgår i statistiken. För att t.ex. följa hur många barn som berörs av vräkningar måste varje enskild akt hos Kronofogdemyndigheten granskas mot folkbokföringsregistret. Avsaknaden av statistik med hushållsuppgifter får till följd att jämförande studier över tid eller uppföljning av barnens situation när det gäller vräkningar, varje gång innebär onödigt stora arbetsinsatser och kostnader.

En förändring av statistiken enligt mitt förslag är nödvändig för att göra antalet drabbade barn synliga i statistiken och ger möjlighet för kommuner, tillsynsmyndigheter och forskning att följa utvecklingen på området.

Om statistiken över vräkningar kommer att ingå i den officiella statistiken ska den framställas och offentliggöras så att den enskil-

---

¹² Nilsson och Flyghed. Tryggare kan ingen vara? Vräkning av barnfamiljer: Förekomst, orsaker och konsekvenser i Ds 2004:41. s 265.

des personliga identitet inte röjs.¹³ Om statistiken ingår i den officiella statistiken kommer den också att omfattas av samma kvalitetskrav som all övrig statistik.

9.3.5 Utveckla socialtjänstens statistik

Förslag:

Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att utveckla en officiell statistik om socialtjänstens insatser för att motverka och avhjälpa vräkning och hemlöshet.

Insatserna för barn ska särskilt uppmärksammas.

Hyresvärden har i dag en skyldighet att meddela socialnämnden i kommunen när ett hyresavtal sägs upp.¹⁴

Det finns inga regler för hur socialtjänsten ska agera när ett meddelande om uppsägning av ett hyresavtal kommer. Rutinerna hos socialtjänsten varierar därför. Vanligen tas meddelandet emot av någon centralt placerad handläggare som gör en första kontroll mot befolkningsregistret och socialtjänstens ärendesystem. Är hushållet aktuellt hos socialtjänsten sänds ärendet vidare till ansvarig handläggare. Är hushållet inte aktuellt skrivs ofta ett brev till det berörda hushållet med inbjudan att kontakta socialtjänsten. Sedan sorteras ärendet in i en pärm som gallras efter en tid. I kommuner med en aktivt uppsökande verksamhet överlämnas dock meddelandet oftast till en handläggare även om hushållet är okänt.

I flera kommuner bedriver man en aktiv uppsökande verksamhet, ibland via speciella bostadshandläggare. (Se kapitel 8) Det förekommer att man prioriterar vilka grupper som ska besökas. Det kan vara barnhushåll, psykiskt funktionshindrade, äldre människor eller andra grupper.

Om hushållet är aktuellt tidigare eller om den uppsökande verksamheten leder till någon form av insats från socialtjänsten dokumenteras utredning och beslut, enligt gällande regler och rekommendationer. I kommunerna finns således viss *dokumentation* om bostadssociala insatser. Den kan variera från en pärm med uppgif-

¹³ Bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100) gäller och även skyddet mot kränkning av enskilds personliga integritet genom behandling av personuppgifter som finns i personuppgiftslagen (1998:204). Se Sveriges officiella statistik – årlig rapport för 2004. Rådet för den officiella statistiken. SCB.

¹⁴ 12 kap 44 § 1 st. JB.

ter om uppsagda hyresavtal till regelrätta socialakter. Detta material kan utnyttjas bättre för att bygga en långsiktig kunskap om vräkningar och hemlöshet.

Vår enkät till socialtjänsten visar att antalet barn som vräks är störst i storstadskommuner vilka ofta också har bostadsbrist. Tyvärr visar samma undersökning att kunskapen om vart familjen och barnen tagit vägen efter en vräkning är lägst där problemen är störst, dvs. i storstäder, större städer och förorter.

En obligatorisk och nationell statistik som bygger på kommunernas uppgifter torde bidra till att öka medvetenheten om problemets omfattning och därmed ge öka förutsättningarna för att framgångsrikt bekämpa vräkningar av barn.

En statistik över socialtjänstens insatser i bostadssociala ärenden bör innehålla antalet inkomna uppsägningar av hyresavtal från hyresvärdarna, hushållssammansättningen i ärendena och en beskrivning/kategorisering av socialtjänstens insatser. I de fall hyresvärderna inte är skyldig att avisera socialnämnden¹⁵ kan meddelandet från kronofogdemyndigheten om ansökan om avhysning utgöra grund för socialtjänstens rapportering. Socialstyrelsen bör därför få regeringens uppdrag att utveckla en statistik över socialtjänstens arbete med vräkningar när det gäller barnfamiljer.

9.4 Den kommunala bostadspolitiken – finns den?

Bedömning:

Socialtjänstens insatser räcker inte för att minimera vräkning och hemlöshet.

Därför måste varje kommun:

- använda sig av de *bostadspolitiska instrument* som den förfogar över för att förebygga och förhindra vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.
- ta ett större övergripande ansvar för *bostadsförsörjningen* med särskild hänsyn till hushåll som har svårt att återkomma till den ordinarie bostadsmarknaden.
- genom *ägardirektiv* understryka sina bostadsföretags sociala ansvar.

¹⁵ Det gäller när hyresavtalet sägs upp efter sedvanlig uppsägningstid och ärendet prövas av hyresnämnden.

- utveckla socialtjänstens kunskaper om *levnadsförhållandena* i kommunen och använda den i bostadsplaneringen.

Barns och barnfamiljers situation behöver särskilt uppmärksammas i den kommunala bostadsplaneringen.

Varje kommun är skyldig att planera för bostadsförsörjningen i kommunen i syfte att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder. Bl.a. ska kommunfullmäktige anta en plan för bostadsförsörjningen under varje mandatperiod, men 2005 saknades riktlinjer för denna mandatperiod i 78 procent av kommunerna.¹⁶

Utöver ansvaret för bostadsförsörjningen har kommunen andra bostadspolitiska instrument.¹⁷ Den har möjlighet att inrätta bostadsförmedling, använda planmonopolet i plan- och bygglagen, utnyttja eget markinnehav och strategiska köp och försäljningar, teckna exploateringsavtal samt ange ägardirektiv till de kommunala bostadsföretagen.

Boverket anser att en *bostadsförmedling* är en viktig kunskapskälla för både efterfrågan och behov hos de bostadssökande.

Jag delar uppfattningen att kommunerna bör skaffa sig kunskap om de bostadssökandes behov. Det bör också finnas en *bostadskö* där bl.a. *barnfamiljers behov kan ligga till grund för förtur* till lägenhet. Boverket anser dessutom att det på nytt bör bli obligatoriskt för kommunerna att ha en bostadsförmedling.

Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp inom Regeringskansliet för att lämna förslag om vilka åtgärder som krävs för att "göra lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar tydlig för kommunerna vad gäller bostadsförsörjningsansvarets innebörd samt stärka kommunernas möjligheter att effektivt och ändamålsenligt fullgöra sitt ansvar för en fungerande bostadsförsörjning".¹⁸ Arbetsgruppen ska redovisa sina förslag i slutet av 2005.

Möten med socialtjänsten och flera kommunledningars liksom utredningskontakter i övrigt gör att jag fått bekräftat att de nuvarande bostadspolitiska instrumenten, som kommunerna förfogar över, används i alltför liten utsträckning.

¹⁶ Bostadsmarknaden år 2005–2006. Slutsatser av Bostadsmarknadsenkäten 2005. Boverket.

¹⁷ I kapitel 6 beskrivs villkoren och medlen för kommunernas bostadspolitik.

¹⁸ Protokoll vid regeringssammanträde 2005-05-12. M2005/3129/Bo.

Det är exempelvis få kommuner som kopplar samman problematiken med vräkning och hemlöshet med en *analys av strukturproblemen* på den egna bostadsmarknaden. *Rätten till bostad*, som den uttrycks i grundlagen, barnkonventionen eller de bostadspolitiska målen tycks inte heller vara särskilt levande som motiv för bostadssociala insatser i kommunerna. *Socialt ansvar* i den lokala bostadspolitiken verkar i alltför många kommuner ha delegerats från kommunstyrelsen till socialnämnden.

Bristerna i bostadspolitiken har bl.a. inneburit att det vuxit fram en stor sekundär bostadsmarknad med socialtjänsten som hyresvärd. Socialtjänsten har inte kunnat påverka den kommunala bostadspolitiken, men har ändå tvingats leva upp till kommunens yttersta ansvar för sin befolkning. Löfstrand uttrycker det som att "bostadslösheten som problem är ägarlost, medan socialtjänsten tagit på sig ansvaret för hemlösheten".¹⁹

Det bekymrar mig att alltför få kommuner, på den politiska nivån, har tagit initiativ till att styra utvecklingen för att nå de bostadspolitiska målen. Bara drygt 20 procent av kommunerna har antagit riktlinjer för bostadsförsörjningen för innevarande mandatperiod. Mer än 40 procent av de kommunala bostadsföretagen saknade krav på ett bostadssocialt ansvar i sina ägardirektiv.²⁰

Jag instämmer i den uppfattning som kommer till uttryck i SABO:s rapport från ett utvecklingsprojekt för att motverka hemlöshet; enbart ägardirektiv till bostadsföretagen räcker inte för att motverka hemlösheten i samhället, men ägardirektiv bör användas för att understryka bostadsföretagens sociala ansvar. Kommittén för hemlösa föreslog också redan 2001 att kommunerna i större utsträckning skulle använda sig av ägardirektiv för att det kommunala bostadsföretaget skulle ta ett bostadssocialt ansvar.²¹

Den huvudsakliga riktningen på utvecklingen i de kommunala bostadsföretagen tycks dock vara bort från ett bostadssocialt ansvar.²² Flera kommunala bostadsföretag har avskaffat egna köer för att i stället kunna välja bostadssökande endast med hänsyn till företagets ekonomi.

Om de allmännyttiga bostadsföretagen rör sig bort från ett socialt ansvar och ställer ökade krav på hyresgäster med små ekonomiska resurser kommer flera att hänvisas till den sekundära

---

¹⁹ Se kapitel 7.

²⁰ Enligt uppgifter från SABO.

²¹ SOU 2001:95.

²² Turner B. Hemlöshet och bostadspolitik för alla. Artikel i Runquist W och Swärd H (red), Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller. Carlssons 2000.

bostadsmarknaden. Det kan leda till att socialtjänsten får ett ansvar för personer som inte har behov av socialt stöd eller service, men som saknar bostad. Jag har erfarit att många bostäder som socialtjänsten upplåter med olika former av korttidskontrakt kan följas av regler som är integritetskränkande för hyresgästen.²³ Det är en olycklig utveckling.

Helhetssyn är ett omhuldat begrepp. Det utgår från de kunskaper som vi har om samband mellan förhållanden i samhället och den enskilda människans förhållanden. Ett av de viktigaste inslagen i socialtjänstreformen i början av 1980-talet var att socialnämnden skulle göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen och att socialtjänstens kunskaper skulle användas i samhällsplaneringen.

Tyvär har jag tvingats konstatera att det finns få exempel på att socialtjänsten har en aktiv roll i kommunerna för att uppmärksamma problemet med vräkningar och hemlöshet i dialog med kommunledningen.²⁴ Socialtjänstens tystnad i den bostadspolitiska diskussionen är snarare regel än undantag. Vad som är orsaken avstår jag från att spekulera i, trots att det är frestande. Men en socialarbetare jag mött formulerade sig så här: ”Det finns inte någon efterfrågan på socialtjänstens kunskap om samhällets baksida i vår kommun. Det är helt andra budskap i kommunala reklamkampanjer.”

Försörjningsstöd accepteras inte

Andelen hyresvärdar som inte accepterar socialbidrag (försörjningsstöd) som inkomstkälla för den sökande har ökat betydligt mellan 1994 och 2005.

Utredningen har konstaterat att hyresvärdar, även kommunala, i stor utsträckning inte accepterar det ekonomiska stöd som utgör samhällets sista insats för bl.a. barnfamiljer. Försörjningsstöd är en inkomstkälla för dem som t.ex. inte lyckats kvalificera sig för att få a-kassa eller ett komplement till andra inkomster som är för låga för försörjningen. Försörjningsstöd accepteras inte av många hyresvärdar, medan sjukpenning eller arbetslöshetsersättning accepteras. Hyresvärdarna gör tydligen något slags värdering av olika inkomstkällor i välfärdssystemet. Däremot saknas beskrivningar av

---

²³ Se bl.a. Sahlin i kapitel 7 om den sekundära bostadsmarknadens regler.

²⁴ Med en del viktiga undantag, i t.ex. Malmö gör man på kommunledningens uppdrag kontinuerliga mätningar av hemlösheten.

hyresvärdarnas kompetens och bevekelsegrunder för att bedöma olika inkomstkällor. Hursomhelst sätter agerandet den enskilde i en omöjlig situation genom att socialtjänstens insatser misstänkliggörs.

Tidigare har jag pekat på passiviteten hos de kommunala ägarna i förhållande till sina bostadsföretag. Även i fråga om att acceptera försörjningsstöd till hyra bör lösningen ligga i tydligare ägarstyrning av bostadsföretagen. Det kan rimligen inte vara ett kommunägt bolags uppgift att på lösa grunder diskvalificera samhällets välfärdspolitik.

9.5 Den sekundära bostadsmarknaden och socialtjänstens roll

Bedömning:

Socialtjänsten, i de kommuner där det är aktuellt, bör ompröva sin dubbla roll att vara både hyresvärd och socialtjänst.

Fastighetsförvaltningen sköts bättre av en fastighetsorganisation. Socialtjänsten ska dock garanteras ett avgörande inflytande på fördelningen av lägenheter till personer med behov av socialt stöd.

Kommunerna bör verka för att den sekundära bostadsmarknaden minimeras och att de boende får vanliga förstahandskontrakt.

9.5.1 Socialtjänsten tar risken, värden hyresintäkten

Sahlin²⁵ har visat hur de allmännyttiga bostadsföretagen i mitten av 1980-talet introducerade sociala kontrakt och kategoribostäder i många av landets kommuner. Flera fastighetsägare (kommunala och privata) krävde att socialtjänsten/socialnämnden skulle stå för kontrakten för människor som ansågs för riskabla att ge förstahandskontrakt. För vräkningshotade hushåll var det ofta det enda alternativet för att hyresvärden skulle acceptera att de bodde kvar.

Värden slapp, genom att socialtjänsten stod för kontraktet, ansvaret och kostnaderna för en vräkning. Hyreslagens regler om besittningsskydd sattes ur spel och socialtjänsten hjälpte till med förvaltningen. Värden garanterades ändå full hyra för sina bostäder.

²⁵ Sahlin I. Den sekundära bostadsmarknaden – och dess betydelse för 1990-talets hemlöshet. Artikel i Runquist W och Swärd S (red) Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller. Carlssons, H och Sahlin, I (1996). På gränsen till bostad. Avvisning, utvisning, specialkontrakt. Lund: Arkiv förlag.

Socialtjänsten har i många kommuner accepterat systemet så långt att man i dag är en betydande hyresvärd med alla de komplikationer i förhållande till klienter och deras grannar som det kan innebära. Socialtjänsten accepterade systemet, från början kanske mest för att kunna säkra bostad för dem som riskerade att bli hemlösa och för att ett kontraktsövertagande *i varje enskilt fall*, framstod som den bästa möjliga bostadslösningen.

9.5.2 Bostadslöshet har blivit socialtjänstens problem

Utvecklingen under senare år har bidragit till att bostadslöshetsproblemet har kommit att reduceras till ett socialt problem. Generella insatser har kommit att ersättas med selektiva. Fokus har riktats mot individer i stället för strukturer. Hemlöshetens orsaker kom genom den här utvecklingen att placeras hos de hemlösa individerna och deras brister, medan marknadens funktionssätt och myndigheternas praktik gick fria från ansvar.

Kopplingen till helheten, det vill säga behovet av en bostadspolitik för alla framstod inte längre som lika självklar. Förlorarna i utvecklingen har blivit bl.a. barnfamiljer som inte kommit in på bostadsmarknaden, men också ungdomar, invandrare och enskilda med små ekonomiska resurser.

9.5.3 Rollerna bör klargöras

I några kommuner som utredningen besökt har man insett svårigheterna med socialtjänstens dubbla roller på den sekundära bostadsmarknaden. Rollerna har renodlats så att fastighetskontoret med professionell kompetens sköter fastighetsförvaltningen och socialtjänsten koncentrerar sig på att stödja och hjälpa klienter att få, behålla och klara ett boende. Socialtjänsten i andra kommuner värjde sig tidigt mot bostadsföretagens påtryckningar och den dubbla rollen som hyresvärd och socialtjänst. Den blev därmed inte hyresvärd.

Med utgångspunkt i utredningens erfarenheter finns det starka skäl att instämma i Sahlins kritik mot denna sekundära bostadsmarknad. Socialtjänsten har genom sitt agerande, om än med starka motiv i varje enskilt ärende, kommit att möjliggöra utvecklingen mot allt hårdare krav för att få ett förstahandskontrakt på den all-

männa bostadsmarknaden. Den har själv, ibland på lösa grunder, ibland för att tillgodose fastighetsägarens och omgivningens krav, satt regler och ”avhyst hyresgäster” i det egna bostadsbeståndet. Socialtjänstens förtroende som en rådgivande, stödjande och hjälpande myndighet hos bostadslösa klienter har därför skadats.

Socialtjänsten kommer sannolikt också i framtiden att behöva disponera lägenheter i form av träningsbostäder och sociala kontrakt med ett socialpedagogiskt innehåll. De behövs för att enskilda personer under längre eller kortare tid ska kunna lära sig fungera bättre och utan störningar på den ordinarie bostadsmarknaden.

Forskningen och våra intervjuer med kommunföreträdare har också visat på problem med socialpedagogiska *s.k. boendetrappor*. Det största problemet uppstår på det översta trappsteget – när klienten ska ta steget från den sekundära bostadsmarknaden till den ordinarie, med ett eget kontrakt.

Svårigheten att komma åter till den ordinarie bostadsmarknaden – trots dokumenterade framsteg och boendereferenser från socialtjänsten – måste åtgärdas i form av bl.a. större tryck från kommunledningarna på sina egna bostadsföretag och i samverkan med de privata hyresvärdarna för att få fram lägenheter till dem som bedömts klara ett eget kontrakt.

Trots att den i kapitel 7 refererade undersökningen gjordes bland personer som haft många omflyttningar och varit hemlösa länge var ett *eget kontrakt* den mest stabila lösningen för denna grupp.²⁶ Sannolikt är möjligheten till framgång i ett bostadssocialt arbete bland familjer med barn ännu större än i den socialt utsatta grupp som ingick i undersökningen.

Kommittén för hemlösa ansåg att ”socialnämnderna aktivt bör verka för att reducera andrahandsuthyrning till klienter inom individ- och familjeomsorgen”.²⁷ Kommittén var också kritisk till ett slentrianmässigt användande av inledande provkontrakt. Om en bostadssökande saknade aktuella tillfredsställande bostadsreferenser eller blivit avhyst från en tidigare lägenhet kunde det dock, enligt kommittén, vara skäl för provkontrakt.

Ett första steg i att förändra den sekundära bostadsmarknaden är att *renodla rollerna*. Kommunerna bör inte medverka till att hyresvärdarna kan hänvisa en växande grupp ”icke önskvärda hyresgäs-

---

²⁶ Blid M och Gerdner A. m.fl. Hemlösa i fem kommuner – en aktstudie av 210 hemlösa och närmare 2 250 flyttningsrörelser. Konferensen för Nordiska nätverket för forskning om hemlöshet. Köpenhamn 2003. Även Busch-Geertsema. 2005.

²⁷ SOU 2001:95. s 120.

ter” till en sekundär bostadsmarknad som administreras av socialtjänsten. Fastighetsförvaltningen sköts bättre av en professionell organisation och socialtjänsten kan avstå från att agera som hyresvärd.

En renodling av rollerna inom ramen för ett förtroendefullt samarbete har lovordats av de kommuner som redan genomfört en sådan förändring. Självklart bör förändringens effekter på bostadsmarknaden i kommunen granskas i utvärderingar och forskning. Men förslaget ger socialtjänsten förutsättningar för en roll som en rådgivande, stödjande och hjälpande myndighet. I ett utvecklat samarbete mellan professionella aktörer på bostadsmarknaden bör socialtjänsten också garanteras ett inflytande på förmedlingen av lägenheter utifrån sociala behov.

Det finns erfarenhetsgrundade skäl för kommunstyrelsen i många kommuner att agera för att avveckla den sekundära bostadsmarknaden. Kommunen har möjlighet att som ägare agera gentemot sina egna bostadsföretag och i samverkan med privata hyresvärdar åstadkomma en bättre situation på bostadsmarknaden. Bl.a. hemlösa barnfamiljer som klarar att bo störningsfritt ska inte kunna nekas förstahandskontrakt på bostad i allmännyttan.

9.6 Kartläggning av den sekundära bostadsmarknaden

Förslag:

Boverket och Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att tillsammans kartlägga och fortlöpande studera den sekundära bostadsmarknadens utbredning och utveckling i Sverige.

I flera kommuner har socialtjänsten blivit den, efter det kommunala bostadsbolaget, största hyresvärden. Ett system med andrahanduthyrning i stor skala har utvecklats. Nu har alltfler människor svårare att få ett eget kontrakt på den ordinarie bostadsmarknaden. I stället expanderar den sekundära bostadsmarknaden och det som skulle vara temporära lösningar har utvecklats till permanenta institutioner²⁸.

Särskilda *sociala lägenheter*, av det slag vi kan se i flera länder på kontinenten s.k. social housing, har aldrig varit ett officiellt inslag i

²⁸ Se bl.a. Lövstrand C. Bilaga 2 i Hemlöshetens politik. Lokal policy och praktik. 2005.

den svenska bostadspolitiken. Men nu finns företeelsen i form av en sekundär bostadsmarknad i socialtjänstens regi och det behövs mer kunskap om den.

Kunskaperna om den sekundära bostadsmarknadens regler och mekanismer har främst utvecklats i hemlöshetsforskningen. I samhället i övrigt har intresset varit begränsat för att sammanställa uppgifter om omfattning, villkor, ekonomi och vilka hushåll som finns i den sekundära bostadsmarknaden. Det finns inte heller uppgifter om hur många hushåll som lämnar översta trappsteget på "boendetrappan" för att gå över till eget kontrakt. Det är också angeläget att studera hur den sekundära bostadsmarknaden anknyter till kommunernas bostadsförsörjning och lokal bostadspolitik.

I syfte att utveckla kunskap som underlag för insatser mot vräkning och hemlöshet bör Boverket och Socialstyrelsen tillsammans kartlägga och fortlöpande studera den sekundära bostadsmarknadens utveckling och utbredning.

9.7 Bostadssocialt arbete i socialtjänsten

Bedömning:

Det förebyggande arbetet och tidiga insatser för att motverka vräkning är effektivt. Det blir betydligt dyrare för socialtjänsten och för det enskilda hushållet att sätta in åtgärder efter en vräkning.

Om socialtjänsten har organiserat arbetet väl, samverkar väl med omgivningen och har en tillräcklig bemanning är hyreslagens och utsökningsbalkens nuvarande regler om bl.a. tidsgränser tillräckliga för att socialtjänsten ska kunna sköta sitt uppdrag.

Kommunerna måste organisera sitt bostadssociala arbete på ett sådant sätt att de kan möta lagstiftningens krav på ett kompetent, snabbt och säkert agerande vid hyresskulder, störningar och/eller risk för vräkning.

Arbetet med barns bostadssituation måste prioriteras. Kommunerna måste bedriva en aktivt uppsökande verksamhet i förhållande till barnfamiljer som riskerar att vräkas.

Förslag:

Socialtjänstförordningen²⁹ kompletteras med en bestämmelse om att när socialnämnden får ett *meddelande från hyresvärden* om att hyresavtalet sagts upp ska nämnden omgående utse handläggare i ärendet, meddela hyresvärden och kontakta den enskilde.

Socialstyrelsen bör bidra till att utveckla och säkra rutinerna i kommunerna genom att ge ut en *handbok* för arbetet med att motverka vräkning bland barnfamiljer.

9.7.1 Förebyggande arbete nödvändigt och lönsamt

Under utredningsarbetet har jag fått uppgifter från flera håll att ett *förebyggande arbete* för att motverka vräkningar av barnhushåll är det bästa både ur samhällsekonomiskt och individuellt perspektiv.

I det förebyggande arbetet är det viktigt att identifiera s.k. riskfaktorer för att bli vräkt t.ex. långvarigt socialbidragsbehov, långvarig arbetslöshet, hyresskulder, separationer, tidigare vräkningshot etc. Detta ansvar ligger på kommunernas socialtjänst.

Därefter följer att *tidiga insatser* är den näst mest effektiva åtgärden. Det blir betydligt mer kostsamt då hushållet är vräkt och alla insatser som behövs för att skaffa en ny bostad.

Uppgifterna om vad en vräkning kostar samhället, som redovisats i kapitel 7, leder till slutsatsen att det så gott som alltid i det enskilda fallet är ekonomiskt mest fördelaktigt för socialtjänsten att ge ekonomiskt bistånd till hyresskulden för att på så sätt göra det möjligt för familjen att bo kvar i bostaden. Den insatsen bör följas av ett aktivt arbete för att analysera de bakomliggande orsakerna och förhindra upprepade hyresskulder.

9.7.2 Det behövs fungerande rutiner för socialtjänstens arbete

Den som inte betalar sin hyra eller månadsavgift i tid riskerar att bli vräkt från sin bostad. Hyresavtalet kan sägas upp om betalningen dröjer mer än sex vardagar, den s.k. förverkandefristen.³⁰ Hyresgästen kan dock få behålla sin bostad om betalningen sker inom tre veckor efter det att han/hon delgetts underrättelse om sin rätt att återvinna hyresrätten (*återvinningsfristen*).³¹ Även upprepade inbetalningsförseningar kan leda till vräkning. Det finns också andra grunder för vräkning, bl.a. störning, som har beskrivits i kapitel 2.

---

²⁹ 2001:937.

³⁰ 12 kap 42 § JB samt 7 kap 18 § 1a bostadsrättslagen (1991:614).

³¹ 12 kap 44 § JB samt 7 kap 23 § första stycket bostadsrättslagen.

När värden säger upp hyresgästen får socialtjänsten den första signalen om att en hyresgäst riskerar att vräkas. Denna skyldighet för värden har tillkommit för att ge socialtjänsten möjlighet att undersöka om den ska agera till stöd för den enskilde.

Socialtjänsten har sedan under återvinningsfristen möjlighet att förhindra att hyresgästen förlorar sin bostad genom att skriftligen meddela att den tar på sig betalningsansvaret.³² Bestämmelsen, som tillkom 1993, skulle stärka socialtjänstens möjligheter att förhindra att t.ex. barnfamiljer vräktes. *Den här möjligheten tycks inte vara tillräckligt känd och används inte av socialtjänsten som det var tänkt.*³³ En annan förklaring, förutom okunskap, kan vara att socialtjänsten väljer att inte agera för att undvika kostnader.

Den tidiga signalen från hyresvärden om att en hyresgäst sagts upp behandlas mycket olika inom socialtjänsten. Därför bör socialtjänstförordningen kompletteras med en bestämmelse om att när socialnämnden får ett meddelande från hyresvärden om att hyresavtalet sagts upp ska nämnden omgående utse handläggare i ärendet, meddela hyresvärden och personligen kontakta den enskilde. Handläggaren ansvarar sedan för en bedömning som kan leda till att utredning inleds och åtgärder sätts in för att förhindra vräkning.

De kommuner som bedriver ett medvetet arbete i bostadssociala frågor har ofta goda kontakter med hyresvärdarna. Både hyresvärdar och socialtjänst reagerar tidigt på hyresskulder och störningar i syfte att förebygga vräkningar och hemlöshet. Några kommuner har med egna utredningar eller i utvärderingar av försöksprojekt visat att arbetssättet inte bara ger mänskliga vinster i form av färre avhysningar, det bidrar också till lägre kostnader för bl.a. ekonomiskt bistånd till hyresskulder och hotellboende.³⁴

När det gäller reglerna i hyreslagen, exempelvis *tidsfristerna* vid försenad betalning och uppsägning, har jag inte, annat än i något undantagsfall, fått förslag från socialtjänsten om att de bör förändras.

Om socialtjänsten har organiserat arbetet väl, samverkar väl med omgivningen och har en tillräcklig bemanning är *hyreslagens och utsökningsbalkens nuvarande regler* tillräckliga för att socialtjänsten ska kunna sköta sitt uppdrag.

Några kronofogdemyndigheter anser dock att *tidsfristerna* bör ändras för att socialtjänsten ska hinna arbeta mer med uppsökande

---

³² 12 kap. 44 § 4 st. JB.

³³ Flyghed se bilaga 2.

³⁴ Eskilstuna, Västerås och Hässelby-Vällingby.

verksamhet, inte bara passivt översända ett brev där svaranden ombeds kontakta socialtjänsten. Gälldenärer som hotas av vräkning öppnar i regel inte sin post enligt kronofogdens erfarenhet. Några socialarbetare som utredningen träffat jämför därför arbetet med vräkningshotade familjer med insatser för krisbearbetning. ”Om man tänker kris förstår man också handlingsförlamningen hos vissa familjer inför vräkningsshotet.”³⁵

Flyghed anser i sin summering av den bilagda praxisstudien att det skulle vara ”meningsfullt att förlänga återvinningsfristen med två veckor, dvs. från nu gällande 18 vardagar till 30. Därmed skulle 1993 års lagändring kunna få större effekt, d.v.s. socialtjänsten får reell möjlighet att hinna agera inom återvinningsfristen på det sätt som lagstiftarna åsyftade”.

I frågan om *tidsfrister* har jag dock uppfattningen att de inte bör förlängas, däremot kan det finnas skäl att *förtydliga kraven på att socialtjänsten ska agera tidigt*. Redan på den första signalen från hyresvärden bör socialtjänsten aktivt söka upp familjen. Det är med mina erfarenheter inte troligt att en förlängd *återvinningsfrist* skulle innebära att socialtjänsten i kommuner med bristande rutiner agerar tidigare. Mer tid skulle kunna medföra att både skulden och lidandet för den enskilde ökar.

I början av 1990-talet ansåg Socialstyrelsen i då gällande allmänna råd att socialnämnden omedelbart skulle agera när det kom ett meddelande från hyresvärden om uppsägning av hyresgästen.³⁶ Motivet var att det fanns en begränsad tid till förfogande för att återvinna hyresrätten. Dessa råd drogs in i mitten av 1990-talet när allmänna råd från myndigheter skulle få en mer koncentrerad form som tydligare utgick från lagstiftningen och mindre var av handbokscharaktär.

Jag anser att de rutiner som tidigare rekommenderades av Socialstyrelsen borde användas också i dag för att minimera antalet vräkningar. Med hänsyn till den varierande kompetens jag mött i socialtjänstens hantering av ärenden om vräkning anser jag att Socialstyrelsen borde utarbeta en särskild *handbok* på området.

Det är, som framgår av ovanstående, inte primärt *reglerna* i hyreslagen som behöver åtgärdas. Det är mer en fråga om *insatser i den kommunala praktiken*.

Problemen som bidrar till att barnfamiljer vräks finns på två områden. Generellt skapar *bristen på bostäder* i många kommuner pro-

³⁵ Utredningsanteckning, kommunbesök Hässelby-Vällingby.

³⁶ Socialstyrelsen. Inför avhysningen. Allmänna råd 1991:7. (gäller ej längre).

blem. Om det finns stor efterfrågan på bostäder ökar hyresvärdarnas krav för en hyresgäst att få eller behålla en bostad.³⁷ Socialtjänsten får då svårare att medverka till en lösning. Det andra problemet handlar om *den kommunala organisationen*, prioritering av arbetsuppgifter, rutiner och kanske kompetens när det gäller vräkningar och hemlöshet.

Även om samverkan och samarbete mellan värd, kronofogde och socialtjänst generellt har förbättrats enligt de undersökningar som utredningen presenterar finns det stora lokala skillnader i kvaliteten i det bostadssociala arbetet. Rutiner som brister, anställda som inte tar sitt ansvar och organisationer som inte har en fungerande kvalitetssäkring är fortfarande problem. Ett exempel är att i den tidigare refererade undersökningen till kronofogdarna så är det bara 1/3 av kommunerna som följer socialtjänstförordningens regler att socialnämnden vid meddelande om vräkning samma dag ska bekräfta mottagandet till Kronofogdemyndigheten och ge besked om ansvarig handläggare. I Flygheds undersökning var resultatet dock bättre, där lämnade 7 av 10 en bekräftelse till Kronofogdemyndigheten. Långt ifrån alla deltar ens vid vräkning av en barnfamilj.

Brister i socialtjänstens handläggning och rutiner leder till minskat förtroende. När hyresvärdar och kronofogdar ibland hävdar att det inte går att lita på socialtjänsten illustrerar det en problematik som jag inte kan bortse från. Brister i kompetens, rutiner eller organisation, ibland en kombination av alla, drabbar ju ytterst de människor som socialtjänsten ska hjälpa, i detta fall vräkningshotade barnfamiljer.

Många kommuner gör en prioritering av hushåll med barn och bedriver en aktivt uppsökande verksamhet, medan andra nöjer sig med att skicka ett brev och bjuda in familjen till en kontakt med socialtjänsten. Med hänsyn till att familjen inför vräkningshotet befinner sig i något som kan jämföras med en kris är erfarenheten att många familjer inte förmår ta kontakt. Därför bör socialtjänsten bedriva en aktivt uppsökande verksamhet i förhållande till vräkningshotade barnfamiljer.³⁸

Det förekommer också att socialtjänsten vid upprepade tillfällen ger hjälp till hyresskulder. Det är frustrerande för socialarbetare att

---

³⁷ Enligt SABO:s, Hyresgästföreningens, Fastighetsägarnas och flera kommuners erfarenheter.

³⁸ Det finns andra grupper som också bör inbegripas i socialtjänstens prioritering av vilka som bör besökas vid ett vräkningshot, men jag väljer att inte exemplifiera här eftersom det legat utanför mitt uppdrag.

möta enskilda personer som trots inkomst inte prioriterar hyresbetalningen. Även om företeelsen är marginell kan den medföra, och ibland användas som motiv för, en hårdnande attityd till hjälp-sökande.

Det behövs sociala utredningar och utvärderingar av arbetssätt som kan klargöra vilka insatser som fungerar bäst för sådana familjer. Barnets situation behöver uppmärksammas särskilt i dessa familjer. Ur barnets perspektiv finns det anledning att fråga sig hur det är att ständigt, eller vid upprepade tillfällen, leva under vräkningshot på grund av föräldrarnas oförmåga eller ovilja att prioritera bostadskostnaderna.

Organisation och samverkan inom kommunen

Kommunala organisationer ser i dag mycket olika ut. Socialtjänstens individ- och familjeomsorg har delats upp, ibland på flera nämnder. Även utredningsdirektiven tar upp samverkan inom olika delar av socialnämnden och antyder därmed att det kan vara en källa till problem i arbetet.

Mina erfarenheter understryker behovet av att samarbeta med andra delar av socialtjänsten. Framförallt vill jag betona samarbetet mellan socialarbetare inom ekonomiskt bistånd, barn- och familje-frågor och familjerätt, beroende på hur man organiserat sig i den egna kommunen. Om socialtjänsten t.ex. tar initiativ till ändringar i ett barns boende måste reglerna i föräldrabalken om barns boende följas.

Det finns sällan uppföljningar och utvärderingar av vilken kommunal organisation som lämpar sig bäst för en viss uppgift. Det gäller kommunal organisation i allmänhet och även socialtjänsten.³⁹ Organisation och ledarskap inom socialt arbete är ett eftersatt område när det gäller kunskapsutveckling och forskning. Med respekt för detta och med hänvisning till Socialstyrelsens tidigare regeringsuppdrag om kunskapsutveckling i socialtjänsten avstår jag från att rekommendera vilken organisationstyp som bäst lämpar sig för att bedriva ett bostadssocialt arbete.

I utredningen har jag kunnat se att *både* en *specialiserad organisation* med en särskild grupp för bostadssocialt arbete och en *integrerad organisation* där uppgiften fördelas på socialsekreterare som

---

³⁹ Se bl.a. Socialstyrelsen. För en kunskapsbaserad socialtjänst. Redovisning av ett regeringsuppdrag åren 2001–2003.

arbetar med ekonomiskt bistånd, har kunnat uppnå lägre kostnader för hyresskulder över en viss tidsperiod. Dessutom har man lokalt ibland framhållit *organisationsmodellen* som lösningen. Tyvärr motsvaras sällan frimodigheten i uttalanden om organisationens förträfflighet av motsvarande tydlighet i någon utvärdering av effekten. I det avseendet avviker inte min erfarenhet i den här utredningen från vanlig kommunal retorik, före eller efter en organisationsförändring, dvs. påståendena grundar sig sällan vare sig på vetenskap eller beprövad erfarenhet.

Det finns, sammanfattningsvis, fortfarande starka skäl till att förhålla sig skeptisk till påståenden om den ena eller andra organisationslösningens styrka så länge det saknas utvärderingar och forskning på området. Jag tillåter mig dock att antyda i vilken riktning man bör söka förklaringarna till mer eller mindre lyckosamt bostadssocialt arbete i socialtjänsten. Det handlar antagligen om hur medvetet och metodiskt socialarbetarna agerar, oavsett organisatorisk struktur, men också hur ledningen prioriterar insatserna. De kommuner som lyckats sänka kostnaderna har också inom skiftande organisatoriska ramar ”öronmärkt” socialarbetare för att arbeta med bostadssociala insatser. I övrigt vill jag hänvisa frågan till organisationsforskningen.

Oavsett hur man organiserar arbetet uppstår det gränssytor mot omvärlden. I de gränssytorna behövs samarbete. Samarbete mellan olika professionella grupper behövs också för att öka kompetensen i det bostadssociala arbetet med barnfamiljer.

9.7.3 Det behövs samverkan med andra

Förslag:

Socialtjänstförordningen kompletteras med en bestämmelse om samverkan för att förebygga och motverka vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.

Enligt socialtjänstlagen ska socialnämndens insatser utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

I kapitel 8 finns ett avsnitt om samverkan som något av en standardlösning för att överbrygga gränser mellan organisationer med

tangerande uppdrag. Många röster i utredningen pekar på samverkan som en framgångsfaktor för att minimera vräkning och hemlöshet. Bl.a. SABO, Kronofogdemyndigheten och många kommuner betonar samverkan mellan socialtjänsten, hyresvärdarna och kronofogden för att tidigt förebygga och helst undvika vräkningar. Samtidigt finns det kritik från hyresvärdar och kronofogdar mot att socialtjänsten i flera kommuner inte samverkar för att hjälpa barnfamiljer som riskerar att vräkas.

Men det finns också kritiska röster mot samverkan. Då betonas det ojämlika förhållande som råder mellan hyresvärd, kronofogde socialtjänst och den enskilde. Det är hyresvärderna som har makten över bostaden och en alltför tillgänglig socialtjänst riskerar att lämna ut den enskilde hyresgästen på ett sätt som skadar dennes integritet. Det finns också en strukturell kritik mot samverkan, i den meningen att den har ökat den lokala hemlösheten och olika temporära bostadslösningar i socialtjänstens regi.⁴⁰

Jag anser dock att det finns starka skäl att ytterligare stryka under socialtjänstens ansvar för ett förebyggande arbete i bostadssociala frågor och dess ansvar att samverka med andra för att lösa den enskildes behov.

Samverkan bör ske *på ett sätt som tillvaratar den enskildes integritet*. Socialtjänsten bör vara medveten om den problematik som finns med samverkan och olika maktförhållanden i relationen mellan den enskilde, socialtjänsten, värden och kronofogden. Socialtjänsten har ansvaret för att den enskilde har förstått vad ett informerat samtycke (enligt sekretesslagen) innebär för samarbetet mellan socialtjänst, hyresvärd och kronofogde. Målet för socialtjänstens samverkan i dessa ärenden bör också vara hänsynen till barnets bästa.

I 3 kap. 5 § i socialtjänstlagen finns i dag en bestämmelse om samverkan som innebär att socialnämndens insatser för den enskilde skall utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar.

När en åtgärd rör ett barn skall barnets inställning så långt det är möjligt klarläggas. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad.

För att *förtydliga socialtjänstens ansvar* för samverkan med berörda intressenter föreslår jag att socialtjänstförordningen kom-

---

⁴⁰ Se Sahlin i kapitel 7.

pletteras med en bestämmelse om samverkan med hyresvärd och kronofogdemyndighet för att förebygga och motverka vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.

9.7.4 Det vräkningsförebyggande arbetet bör utvecklas

Bedömning:

Socialtjänsten måste utveckla sin organisation och metodik för att i ärenden om vräkning och hemlöshet agera snabbt, kompetent och effektivt. Barnperspektivet i arbetet med familjer som hotas av vräkning och hemlöshet behöver uppmärksammas både av socialtjänsten och av tillsynsmyndigheterna. Utvecklingsarbetet bör även omfatta möjligheterna att göra barnets röst hörd i utredningen.

I dag är det en vanlig företeelse att det sker ofrivilliga förändringar i barnets boende eller umgänge i samband med vräkning. Barnets bästa ska beaktas i dessa ärenden. Omflyttningar får inte ske utan en prövning där barnets bästa beaktas och familjerättslig kompetens kopplas in.

Förslag:

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att (inom ramen för medlen till utvecklingsarbete mot hemlöshet) stödja kommunernas vräkningsförebyggande arbete.

Jag har i utredningsarbetet uppmärksammat vissa problem bl.a. när det gäller socialtjänstens dokumentation av ärenden om vräkning och hemlöshet. I bästa fall finns det ansvariga för bostadssociala frågor som har utarbetade rutiner för samarbetet med hyresvärdar och kronofogdemyndighet. Det kan också finnas rutiner för dokumentationen så att den beskriver omfattning och innehåll i arbetet. Men det är inte ovanligt att det saknas rutiner för arbetet och att dokumentationen inte ger svar på om barn är berörda.

Enkätundersökningen till kommunerna visar att påfallande ofta förekommer upprepade hyresskulder som skäl till vräkning. Här borde socialtjänsten i utredningen följa upp vad som ligger bakom att det inte fungerat med det stöd familjen eventuellt fått och utveckla metoder för sitt eget arbete bland dessa familjer.

Barnperspektivet behöver stärkas

Det finns ett bristande barnperspektiv hos socialtjänsten i arbetet med ekonomiskt bistånd och i fråga om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. Det tar sig bl.a. uttryck i brister när det gäller att pröva vad som är *barnets bästa*.

Det förekommer exempelvis att socialtjänsten i samband med vräkningar skiljer barn och föräldrar åt, i den meningen att om den förälder som barnet bor hos vräks, flyttas barnet till den andre föräldern. Det framgår inte av socialtjänstens dokumentation om detta sker efter en prövning av vårdnadsfrågan enligt föräldrabalkens regler. Däremot framhålls sådana lösningar i flera studier.

Det har också blivit vanligare att barn bor växelvis hos sina föräldrar efter en separation. Beslut om var ett barn ska bo efter en separation ska fattas med utgångspunkt från barnets bästa. Enbart det skälet att en förälder vräks från sin bostad får inte vara avgörande för att ändra ett växelvis boende – ett sådant beslut måste fattas utifrån vad som i det enskilda fallet är bäst för barnet. Hänsyn bör tas till barnets bästa också i de fall det handlar om ett regelbundet umgänge mellan en förälder och ett barn.

Löfstrand⁴¹ har bl.a. visat att socialsekreterarna omdefinierar det vräkningshotade hushållet till "vuxen ensamstående" som inte behöver någon insats från socialtjänsten för att hantera bristen på överensstämmelse mellan ideal och praktik. Idealet innebär att barnfamiljer inte ska vräkas i vårt land. Utredningens erfarenheter bekräftar Löfstrands iakttagelse.

Enligt artikel 18 i barnkonventionen ska konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Konventionsstaterna ska också "ge lämpligt bistånd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar".

Jag anser att man bör följa reglerna i föräldrabalken vid sådana här ofrivilliga förändringar i barnets boende eller umgänge. Förändringarna bör inte ske utan att barnets bästa beaktas och familjerättslig kompetens i socialtjänsten kopplas in.

En förklaring till bristande helhetssyn på barnet och familjens behov, som dessa företeelser ger uttryck för, kan sannolikt, förutom i bristande kompetens hos handläggaren, också sökas i fragmentiserade kommunala organisationer. Lösningen kan bl.a. ligga i

---

⁴¹ Löfstrand C. Hemlöshetens politik – Lokal policy och praktik. 2005.

det som i direktiven benämns ”samverkan inom olika delar av socialnämnden”.

Särskilt när det gäller att göra barnets röst hörd i utredningar om ekonomiskt bistånd finns det stor osäkerhet inom socialtjänsten. Det gäller också i utredningar om familjens boende. Frågan har belysts i några länsstyrelsernas uppföljningar om barnperspektivet i ekonomiskt bistånd.⁴² Jag vill också hänvisa till Näsman artikel *Barns perspektiv och perspektiv på barn som informanter* som redovisas i bilaga 4, för ett utförligare resonemang om frågorna.

Barn kommer alltför sällan till tals i utredningar om ekonomiskt bistånd, trots tydliga bestämmelser i socialtjänstlagen. I så allvarliga situationer som när familjen hotas av vräkning och barnet riskerar att behöva flytta anser jag att socialtjänsten måste undersöka barnets syn på sin situation. Det är naturligtvis särskilt angeläget när det planeras en förändring i vårdnads- eller umgängesförhållandena, som jag beskrivit tidigare.

Sammantaget finns det flera skäl till att stödja ett utvecklingsarbete i fråga om bostadssocialt arbete riktat till barnfamiljer, bl.a. med syftet att studera villkor, processer och effekter av ett arbetsätt där barnet kommer till tals i frågor om bistånd till boende.

9.7.5 Tillsynen bör utvecklas

Bedömning:

Länsstyrelsernas tillsyn av kommunernas arbete med att förhindra vräkning av barnfamiljer behöver skärpas.

Utredningen har frågat länsstyrelserna efter bedömningar, utvecklingsarbete, tillsynsrapporter eller goda exempel på hur kommunerna arbetar med frågor som rör vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. Av de länsstyrelser som besvarat vår förfrågan är det bara länsstyrelsen i Västra Götaland som genomfört en granskning av barnperspektivet i vräkningsärenden. Länsstyrelsen i Skåne gjorde 2001 en enkät om hemlöshet bland barnfamiljer. Övriga länsstyrelser har i olika omfattning undersökt hur socialtjänsten tillämpar barnperspektivet i ärenden om ekonomiskt bistånd.

---

⁴² Se kapitel 3.

Enligt utredningsdirektiven ska jag analysera hur socialtjänstens och *andra myndigheters* uppgifter och ansvar bör utvecklas för att beakta barnens situation i samband med vräkningar. Vi vet nu att vräkning av barn förekommer i kommuner med underskott, balans och överskott av bostäder liksom i alla kommuntyper, men det är enbart länsstyrelsen i Västra Götaland som ägnat kontinuerlig uppmärksamhet åt problemet.

En slutsats måste bli att tillsynsmyndigheterna, med nämnda undantag, måste betydligt förbättra sina insatser. Särskilt bör barnets rätt till boende bevakas.

9.8 Hyreslagen och utsökningsbalken

Förslag:

Hyreslagen bör ses över bl.a. i syfte att göra den överskådlig, förenkla och modernisera lagens regler, införliva ett barnperspektiv och tydliggöra karaktären av social skyddslag för de boende.

Utsökningsbalken bör ses över i de delar som rör avhysning från bostad.

Vid en översyn av reglerna för avhysning ska de sociala skyddsaspekterna och barnperspektivet särskilt beaktas.

Hyreslagen saknar barnperspektiv. Dessutom har jag under utredningsarbetet fått många påpekanden om att hyreslagstiftningen är komplicerad och svåröverskådlig samt att hyreslag och utsökningsbalk också är dåligt kända i socialtjänsten. Jag delar den uppfattningen.

I kapitel 2 redovisas de två regelsystem som kan leda fram till en vräkning. Under utredningsarbetet har jag fått olika förslag på hur skyddet för barn mot vräkning kan förstärkas. Exempelvis skulle samtliga ärenden om vräkning som berör barn hänvisas till hyresnämnden. Det är ett förslag som bör tas upp vid den översyn av hyreslagen som jag föreslår.

Det finns två regelsystem för uppsägning av hyresavtal som kan leda fram till en avhysning. Ett system innebär att *hyresrätten är förverkad* och att hyresvärden kan *säga upp avtalet att upphöra i för-tid*, dvs. omedelbart, om hyresgästen inte har betalat hyran inom en vecka, den s.k. förverkandefristen. Hyresgästen kan dock få behålla sin bostad om betalningen sker inom tre veckor efter det att

han/hon delgetts underrättelse om sin rätt att återvinna hyresrätten, den s.k. återvinningsfristen.⁴³ Frågan om hyresrätten är förverkad prövas av tingsrätt eller kronofogdemyndighet. En avhysning verkställs av kronofogdemyndigheten.

Det andra systemet innebär att hyresvärden kan säga upp ett hyresavtal att upphöra efter en sedvanlig uppsägningstid – normalt tre månader⁴⁴. Om hyresgästen inte flyttar kan hyresvärden överlämna frågan om avtalet ska *förlängas* till hyresnämnd för prövning. I dag finns ingen skyldighet för hyresvärden att underrätta socialnämnden i dessa fall, något som borde övervägas för att ge nämnden möjligheter att få kontakt med hyresgästen i ett tidigt skede.

Socialtjänsten bör kallas och medverka vid förhandlingar i hyresnämnden som rör vräkningshotade barnfamiljer för att vara ett stöd för familjen och stärka kunskapen om barnets behov. Om hyresnämnden finner att det inte finns skäl att förlänga avtalet upphör det att gälla. Om hyresgästen då inte flyttar *verkställs* en avhysning enligt samma regler som när hyresrätten är förverkad.

Lagen har delvis karaktär av social skyddslag för hyresgästerna, men om både socialarbetare och de som är beroende av ett socialt skydd har svårt att förstå lagstiftningen finns det risk att skyddet urholkas i praktiken. En rimlig ambition bör vara att en lag är tydlig och klar för de närmast berörda. Hyreslagen behöver förenklas. Enhetlighet och förutsebarhet i tillämpningen borde befrämjas och eventuella oklarheter redas ut.

Det finns också möjligheter i hyreslagen som inte används av socialtjänsten för att skydda klienter. Sannolikt beror det på brister i socialtjänstens kunskap om hyreslagen. Det har exempelvis påpekats för mig under utredningen att få, om ens någon socialtjänst, prövar möjligheten att få en överföring av kontraktet till den andra maken/sambon innan en vräkning sker, vilket leder till svårigheter för bl.a. misshandlade kvinnor som ”flyr” från bostaden att använda den som bytesobjekt eller referens vid ansökan om ny bostad.

Kort sagt behövs en mer pedagogiskt uppbyggd lagstiftning på området. Det skulle öka förutsättningarna för att bl.a. socialtjänsten skulle agera bättre till skydd för den enskilde som riskerar att förlora sin bostad. I det sammanhanget bör man överväga hur barnperspektivet kan tydliggöras i lagen.

Av andra skäl bör också *utsökningsbalken* ses över i de delar som rör avhysning från bostad. UB trädde i kraft den 1 januari 1982.

⁴³ 12 kap 44 § JB samt 7 kap 23 § första stycket bostadsrättslagen.

⁴⁴ 12 kap. 45-46 §§ jordabalken.

Sedan dess har förhållandena förändrats, bl.a. genom möjligheten att använda ny teknik och genom den ökade möjligheten till förflyttning över gränserna för såväl personer som egendom. Förutsättningarna på bostadsmarknaden har också ändrats under de senaste decennierna. Hyresvärdar, kronofogdar och socialtjänst pekar på en hårdnande attityd i avhysningspraxis under den senaste tioårsperioden. Skatteverkets kronofogdeavdelning har under utredningen pekat på att det praktiska arbetet vid avhysningar har utvecklats mycket genom åren och en viss kodifiering av praxis (t ex olika avhysningsmetoder såsom lås- och namnbyte, stegvis avhysning) behövs.

Avhysning är en för den enskilde mycket ingripande åtgärd, där behovet av skyddsregler är påtagligt. Reglerna om verkställighet av avhysning måste vara utformade på ett sätt som möjliggör för de sociala myndigheterna att ge svaranden den hjälp som behövs. Samtidigt måste sökandens intressen beaktas. Bestämmelserna måste vara utformade så att det underlättar att på ett smidigt sätt bemästra praktiska svårigheter som kan uppkomma vid verkställighet. Vid en översyn av reglerna för avhysning ska de sociala skyddsaspekterna och barnperspektivet särskilt beaktas.

Följderna av en exekutiv försäljning av en bostadsrätt eller villa kan bli påtagliga för en barnfamilj. Därför bör också reglerna för exekutiv försäljning ses över ur ett barnperspektiv.

När det gäller *tidsfrister i hyreslag och utsökningsbalk* vill jag hänvisa till den diskussion som förs i avsnitt 9.7.1 om socialtjänstens rutiner. Här nöjer jag mig med att konstatera att min analys har resulterat i att det *inte* behövs någon förändring av tidsfristerna. Problemen med att det fungerar dåligt ligger i socialtjänstens sätt att ta hand om bl.a. meddelanden om uppsägning.

9.9 Hyresvärdarna

Bedömning: Hyresvärdarna bör ha effektiva och tydliga hyresrutiner kombinerat med god information till hyresgästerna om konsekvenser av bristande betalning.

Effektiva rutiner och gott samarbete

Hyresvärdarna bör utveckla effektiva och tydliga hyresrutiner, kombinerat med god information till hyresgästen om konsekvenser vid bristande betalning, egna insatser vid störningar samt god samverkan med socialtjänst och kronofogde. I utredningsarbetet har dessa faktorer förts fram som framgångsfaktorer från de företag som har lyckats minska hyresskulderna och samtidigt minska antalet vräkningar.

Även om utredningens fokus varit på socialtjänstens insatser för att förebygga och motverka vräkning bland barnfamiljer har vi enligt direktiven också studerat och analyserat de andra aktörerna. Jag har mött flera bostadsföretag och studerat samverkansprojekt mellan hyresvärd och myndigheter. Dessutom har jag träffat SABO och Fastighetsägarna för att få deras syn på problematiken med vräkning och hemlöshet.

Gemensamt för värdar, socialtjänst och kronofogdar är att man vill samverka för att minimera vräkningar. Det är nämligen stora kostnader förknippade med en vräkning.

Uppgifter från några större bostadsbolag visar att den genomsnittliga skulden innan vräkning är cirka 20 000–25 000 kr. Ett ”normalbyte” av hyresgäst brukar kosta cirka 20 000 kr i form av underhållsarbete som man då ofta passar på att göra i lägenheten som följs av någon månads förlorad hyresintäkt.

Det ligger i varje hyresvärdas ekonomiska intresse att ha låg omflyttning. Att de genomsnittliga hyresskulderna i dag inte är så mycket högre än för tio år sedan förklaras sannolikt med att de allra flesta hyresvärdar nu har betydligt snabbare rutiner för krav och ansökan om vräkning.

Hårdnande attityder

I de undersökningar som utredningen genomfört eller tagit initiativ till finns också kritik mot hyresvärdens roll. Det tycks vara en gemensam uppfattning att svårigheterna att få och att behålla en bostad ökar när efterfrågan på bostäder är hög. Av Flygheds undersökning och vår enkät till kommunerna ser vi att hyresvärdarnas attityd till hyresskulder och störningar i boendet hårdnat. Det har också blivit svårare att kvalificera sig för att få ett hyreskontrakt.

9.10 Övriga förslag

Under utredningen har jag fått en del andra förslag från forskare, socialarbetare och enskilda för att minimera antalet vräkningar av barnfamiljer. Exempelvis skulle *värden* stå för alla kostnader i samband med vräkningsprocessen för att minska benägenheten att tillgripa vräkning. *Hyrorna* skulle i ett annat förslag, som andra nyttigheter som el. och vatten, betalas i efterskott.

Flyghed föreslår i sammanfattningen av sin praxisstudie att det bör inrättas någon form av *vräkningsakut*, åtminstone för barnfamiljer, dit de kan vända sig för att låna pengar för att säkerställa att hyresrätten inte går förlorad.

I samband med detta skulle det upprättas en avbetalningsplan där det även ingår ekonomisk rådgivning. En vräkningsakut skulle innebära en möjlighet till skuldsanering på lägre nivå än gällande skuldsaneringslag där det krävs stora och långvariga skulder. Med tanke på de vräktas förhållandevis låga skulder skulle det inte heller bli en särdeles kostsam åtgärd, i synnerhet inte om det utformas som en lånemöjlighet om än med fördelaktiga återbetalningsvillkor, menar Flyghed. En genomsnittlig vräkning kostar fortfarande mer att genomföra, än vad den absoluta majoriteten av de vräkta har i hyresskuld.

10 Utredningens barnkonsekvensanalyser

Den här utredningen är – så vitt vi vet – en av de första som fått direktiv om att göra barnkonsekvensanalyser. För att skapa en ram för våra analyser och med hänsyn till att det saknas centrala direktiv till hur barnkonsekvensanalyser ska göras försöker vi reda ut vad en barnkonsekvensanalys innebär.

10.1 Barnkonsekvensanalyser

I regeringens proposition 1997/98:182 *Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige* sägs:

På det statliga området bör också barnperspektivet systematiskt bli tydligare vid beslutsfattande. En analys av konsekvenserna för barn av beslut som fattas och som tydligt berör dem bör göras i varje enskilt fall... I *direktiven*¹ till utredningar vars förslag kan ha konsekvenser för barn bör markeras vikten av att dessa konsekvenser tydligt beskrivs. Hur detta skall gå till bör utformas individuellt i varje direktiv.

Direktiven till vår utredning anger att förslagen ska innehålla de barnkonsekvensanalyser som bedöms nödvändiga, men det finns ingen beskrivning av hur de ska utformas. Vi har därför sökt exempel och förebilder i rapporten *Att förverkliga barnkonventionen*.² Senare beskriver vi hur man där rekommenderar att en barnkonsekvensanalys byggs upp.

---

¹ Vår kursivering.

² Att förverkliga barnkonventionen. Slutrapport från ett treårigt uppdrag. Barnombudsmanen 2002.

10.1.1 Erfarenheterna av barnkonsekvensanalyser

Riksrevisionen har granskat hur barnkonventionen tillämpats i regering och myndigheter. Den definierar barnkonsekvensanalyser som

en förhandsprövning av de konsekvenser som ett beslut kan få för det barn eller den grupp av barn som berörs av beslutet. Detta innebär att man i förväg fastställer ett orsakssamband, dvs. tänker efter före i en strukturerad form samt gör en prövning av barnets bästa.³

Granskningen visar bl.a. att det är sällsynt med barnkonsekvensanalyser. Myndigheter och kommuner har i regel ingen strategi för genomförandearbetet.⁴ Kunskapen på nationell nivå om arbetet inom myndigheter och kommuner är begränsad. Barns perspektiv vägs ofta inte in i beslut som rör barn.⁵

Riksrevisionen uppmärksammade i sin granskning också behovet att förbättra uppföljningen av utvecklingen på *kommunal nivå*. FN:s barnrättskommitté hade tidigare noterat svårigheten för staten att säkerställa att alla kommuner efterlever barnkonventionens krav. De regionala och lokala skillnaderna var påtagliga, därför hade barnrättskommittén påpekat att riksdag och regering skulle vidta åtgärder för att underlätta styrningen, kontrollen och säkerställandet av konventionens förverkligande i alla delar av landet, oavsett huvudmannaskap.⁶

10.1.2 Hur påverkar kraven på en bättre uppföljning av barnkonventionen statliga utredningars arbete?

Riksrevisionen konstaterade i den tidigare nämnda rapporten att det behövs en bättre uppföljning av hur barnkonventionen används.

För vårt utredningsområde kan det t.ex. innebära olika krav på uppföljning från myndigheterna på området. Exempelvis kan Kronofogdemyndigheten utveckla en statistik som också redovisar barnens situation inom området, länsstyrelserna kontinuerligt följa utvecklingen av vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer och

³ Riksrevisionen. Barnkonventionen i praktiken. RiR 2004:30.

⁴ Vägverket framhålls dock som ett gott exempel på en myndighet som har tagit fram en metodrapport för barnkonsekvensanalyser. (Värderingsunderlag för barnkonsekvensanalyser, Vägverket 2003) Utredningen har tagit del av denna.

⁵ Riksrevisionen. Barnkonventionen i praktiken. RiR 2004:30. S 7.

⁶ Ibid. s 17.

Socialstyrelsen uppmärksamma barnen i de mätningar av hemlöshet som myndigheten utför vartannat år. Sist men inte minst viktigt, bör kommunerna i sitt arbete för att förhindra vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer tillämpa principen om att barn kommer till tals och att konsekvenserna för barn utreds.

I utredningsarbetet har vi haft svårigheter att granska förekomsten av vräkningar och hemlöshet bland barnfamiljer. När arbetet började fanns det ingen samlad bild i form av statistiska uppgifter, vare sig i kommunerna, länsstyrelserna, Socialstyrelsen eller kronofogdemyndigheterna.

Inom utredningsuppdraget har vi, för att beskriva omfattning och innehåll i problemet, genomfört tre nya undersökningar som också delvis kompletterar Socialstyrelsens hemlöshetsundersökning. Förslaget om en kontinuerlig dokumentation och statistik i fråga om vräkningar och hemlöshet syftar till att i framtiden ge en bättre bild av utvecklingen och ge möjligheter för forskare, tillsynsmyndigheter och regeringen att följa utvecklingen.

Vi har också samrått med Barnombudsmannen, bl.a. för att få hjälp med att anpassa modellen för barnkonsekvensanalyser, som beskrivs tidigare, till vårt uppdrag att analysera och lämna förslag på insatser som kan motverka vräkning av barnfamiljer. Då framkom bl.a. önskemålet att vi ägnar ett särskilt avsnitt åt barnkonsekvensanalyser med hänsyn till att dessa behöver uppmärksammas i det statliga utredningsväsendet. Alternativet var att integrera barnkonsekvensanalyserna i den övriga texten.

10.1.3 Uppbyggnaden av en barnkonsekvensanalys

Den här utredningen är en av de första som haft direktiv om barnkonsekvensanalyser. Det har känts lite som ett pionjärbete att få förmånen att presentera en barnkonsekvensanalys. Jag anser att det är angeläget för kommande utredningar att ta fram metoder för att också göra barnens röster hörda.

BO:s och ESV:s modell för analys

Barnombudsmannens (BO) och Ekonomistyrningsverkets (ESV) modell för hur barnkonsekvensanalyser bör utföras är det enda dokument som ger stöd i arbetet med barnkonsekvensanalyser. Därför har vi försökt anpassa utredningens analys så långt som möjligt till den modellen.

Följande frågor bör enligt BO och ESV belysas i en barnkonsekvensanalys:

- Hur påverkar förslaget barnen?
- Problem och intressekonflikter i förslaget?
- Hur påverkar eller påverkas förslaget av andra faktorer?
- Vilken hänsyn har tagits till barnets synpunkter på förslaget och hur har de inhämtats?
- Vilka kompenserande åtgärder kan behöva vidtas?
- Vilka kostnader respektive vilka vinster kan förslaget medföra för samhället, enskilda eller särskilda grupper?
- Övriga frågor av relevans för förslaget?

För varje förslag försöker vi så långt det är möjligt att ställa ovanstående frågor och redovisa svaren.

Barnintervjuer

Frågan om hur barnens synpunkter inhämtats på förslagen har ett generellt svar i vår utredning. *Vi har inte intervjuat barn.*

Vi har aktivt valt att inte använda barn som informanter. Skälen är flera: Vi har en koncentration på socialtjänstens insatser för att motverka vräkningar, dvs. professionella, deras agerande och samarbete. Vi har i utredningsarbetet utgått från att bostaden är en social rättighet för barn och att socialtjänstens insatser bör inriktas på detta. Därför bedömdes vår ”nytta” av att få ytterligare information från vräkningshotade vuxna och barn som marginell i förhållande till den arbetsinsats som skulle krävas för att spåra barnen.

Sedan tidigare var det också omvittnat att det fanns stora svårigheter att nå vräkningshotade eller vräkta hushåll⁷ för personliga intervjuer. Att dessutom få föräldrarnas samtycke till intervju med

---

⁷ Forskare som ingått i vår referensgrupp har sådana erfarenheter. Ex. Flyghed, Andersson & Swärd.

deras barn skulle sannolikt förlänga tiden för att söka informanter. Vi bedömde utredningens tid för knapp för detta.

10.2 Utredningens förslag – en diskussion om konsekvenserna för barnen

Vår utrednings analys och förslag berör några statliga myndigheter kommunerna och bostadsföretagen. Hela utredningsarbetet har syftat till att minimera vräkningar och hemlöshet bland barnfamiljer.

Vi vet, bl.a. genom de undersökningar som refererats tidigare⁸ och erfarenhet från socialtjänsten, att trygghet i boendet är viktigt för alla barns utveckling. FN:s konvention om mänskliga rättigheter liksom Barnkonventionen anger bostaden som en viktig rättighet för barn. Rätten till bistånd (försörjningsstöd) i socialtjänstlagen gäller också boendet, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Att analysera hinder för att dessa rättigheter blir verklighet, liksom att föreslå åtgärder för att förstärka skyddet bygger *i sig* på ett barnperspektiv och en analys av barnets bästa i dessa frågor.

Barnets bästa innebär i fråga om tillgång till bostad, bl.a. att undvika ofrivilliga flyttningar och en osäker bostadssituation. Barnets bästa kräver också stabilitet i relationen till förskola, skola och kamratgrupp.⁹ OFrivilliga flyttningar kan försämra barnets förutsättningar för en trygg uppväxt och god utbildning.

Av regeringens strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige¹⁰ framgår, att det i direktiven till utredningar vars förslag kan ha konsekvenser för barn, bör markeras att dessa konsekvenser beskrivs. Hur detta ska gå till bör utformas individuellt i varje direktiv.

I utredningens kapitel 3 diskuteras och analyseras begreppet *barnperspektiv*.

---

⁸ Se bl.a. Nordströms artikel i bilaga 3.

⁹ Socialstyrelsen har en liknande formulering i sina allmänna råd om ekonomiskt bistånd.

¹⁰ Prop. 1997/98:183.

10.3 Analys av utredningens förslag

10.3.1 Utveckla kronofogdemyndighetens statistik

Förslag:

Skatteverket bör få regeringens uppdrag att utveckla en statistik om avhysningar/vräkningar som redovisar ansökningar och faktiskt verkställda avhysningar/vräkningar per kommun och hushållens sammansättning. I det sammanhanget bör man överväga om denna statistik bör ingå i Sveriges officiella statistik.

Förslaget *påverkar barnen* på så sätt att de kontinuerligt synliggörs i vräkningsstatistiken. Myndigheter, forskare, allmänhet och politiker kan följa utvecklingen och ta nödvändiga initiativ för att förbättra barnens situation. Om statistiken redovisar hushållssammansättningen kommer bl.a. antalet barn som vräks att framgå.

Det finns en *intressekonflikt* mellan behovet av att synliggöra utvecklingen och de resurser som krävs hos Kronofogdemyndigheterna och kommunernas socialtjänst för att dokumentera utvecklingen.

För *samhället i stort* är *vinsten* att man inte behöver bekosta dyra utredningar enbart i syfte att kunna beskriva utvecklingen. Avsaknaden av statistik med hushållsuppgifter får i dag till följd att jämförande studier över tid eller uppföljning av barnens situation när det gäller vräkningar, varje gång innebär onödigt stora arbetsinsatser och kostnader.

Förslaget innebär också betydligt större möjligheter att följa utvecklingen. Det uppstår en initial *kostnad* för Skatteverket att utveckla sitt system så att redovisningen kan ske på kommunnivå och med angivande av hushållssammansättning.

10.3.2 Utveckla socialtjänstens statistik

Förslag:

Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att utveckla en officiell statistik om socialtjänstens insatser för att motverka och avhjälpa vräkning och hemlöshet. Insatserna för barn ska särskilt uppmärksammas.

Konsekvenserna av detta förslag blir desamma som det tidigare statistikförslaget som gäller Skatteverket, med den skillnaden att här uppstår kostnaden för Socialstyrelsen att utveckla ett system för att ta emot och samla statistikuppgifterna och för kommunerna att registrera uppgifterna.

10.3.3 Kartläggning av den sekundära bostadsmarknaden

Förslag:

Boverket och Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att tillsammans kartlägga och fortlöpande studera den sekundära bostadsmarknadens utbredning och utveckling i Sverige.

Förslaget kan *påverka barnen* genom att samhällets kunskap om utsatta barns bostadssituation ökar. En kartläggning bör t.ex. kunna resultera i kunskap om hur många barn som finns inom den sekundära bostadsmarknaden.

Det finns en *intressekonflikt* mellan behovet av att synliggöra utvecklingen och de resurser som krävs hos de berörda myndigheterna för att dokumentera utvecklingen.

Inventeringar innebär *kostnader* för samhället.

10.3.4 Bostadssocialt arbete i socialtjänsten

Förslag:

Socialtjänstförordningen kompletteras med en bestämmelse om att när socialnämnden får ett *meddelande från hyresvärden* om att hyresavtalet sagts upp ska nämnden omgående utse handläggare i ärendet, meddela hyresvärden och kontakta den enskilde.

Socialstyrelsen bör bidra till att utveckla och säkra rutinerna i kommunerna genom att ge ut en *handbok* för arbetet med att motverka vräkning bland barnfamiljer.

Förslaget att socialtjänsten ska agera redan vid meddelande från hyresvärden *påverkar barnet* genom att familjen uppmärksammas tidigare under processen. Det innebär att socialnämnden i de

kommuner som genomför förslagets rutin kommer in tidigare och ges mer utrymme att lösa situationen för familjen.

Det finns en *intressekonflikt* mellan behovet av en tidig reaktion och intervention i dessa ärenden och föräldrarnas intresse av att själva bestämma över sina kontakter med myndigheterna.

Att säkerställa barnets rätt till ett stabilt boende väger dock, enligt min uppfattning, tyngre än föräldrarnas eventuella intresse av att hålla socialtjänsten utanför i dessa ärenden.

Det finns ytterligare en intressekonflikt i detta och andra förslag av organisatorisk natur med det kommunala intresset att få organisera sin verksamhet utan styrning från lagstiftaren.

När det gäller kostnader och vinster för samhället redovisar de kommuner som arbetar aktivt med uppsökande verksamhet lägre kostnader för socialbidrag till hyresskulder än när det hade ett mer passivt förhållningssätt.

Förslaget att Socialstyrelsen ska utarbeta en handbok kan leda till bättre rutiner till skydd för vråkningshotade barn.

10.3.5 Det behövs samverkan med andra

Förslag:

Socialtjänstförordningen kompletteras med en bestämmelse om samverkan för att förebygga och motverka vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.

För barnen innebär ett samarbete mellan myndigheterna på området sannolikt att färre kommer att vråkas. Det finns stöd för detta i de erfarenheter som redovisas från olika utvecklingsprojekt som återges tidigare i utredningen.

Det finns *intressekonflikter* i förslaget mellan den enskildes (föräldrarnas) intresse av sekretess om bristande hyresbetalning eller störningar i boendet och samarbetet mellan socialtjänst, hyresvärd och kronofogde för att lösa situationen. Sekretessfrågan, som den enskilde disponerar, kan lösas genom att denne samtycker till att nödvändiga uppgifter förs vidare. Det görs bäst genom att den enskilde närvarar vid myndigheternas samverkan. Samarbetet mellan myndigheterna bör inte ske över huvudet på den enskilde.

Att säkerställa barnets rätt till ett stabilt boende väger dock, enligt min uppfattning, tyngre än föräldrarnas behov av sekretess.

Därför bör myndigheterna anstränga sig extra för att *i barnets intresse* och *i samförstånd med föräldern* lösa problemet.

För *sambället* innebär en bättre samverkan mellan myndigheterna och hyresvärden sannolikt lägre kostnader genom att problemen kan avhjälpas på ett tidigare stadium.

10.3.6 Det vräkningsförebyggande arbetet bör utvecklas

Förslag:

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att (inom ramen för anslaget till utvecklingsarbete mot hemlöshet) stödja kommunernas vräkningsförebyggande arbete.

Förslaget syftar till metod- och organisationsutveckling i syfte att effektivisera socialtjänstens arbete. *Barnperspektivet* i förslaget är påtagligt. Det avser att stärka barnets bästa i frågor om boende.

10.3.7 Hyreslagen och utsökningsbalken

Förslag:

Hyreslagen bör ses över bl.a. i syfte att göra den överskådlig, förenkla och modernisera lagens regler, införliva ett barnperspektiv och tydliggöra karaktären av social skyddslag för de boende.

Utsökningsbalken bör ses över i de delar som rör avhysning från bostad.

Vid en översyn av reglerna för avhysning ska de sociala skyddsaspekterna och barnperspektivet särskilt beaktas.

Att förenkla och modernisera lagstiftningen samt att göra den överskådlig leder förhoppningsvis till att både yrkesverksamma och allmänhet förstår den bättre. Bättre förståelse ökar möjligheterna till en bättre tillämpning av reglerna på området. Det bör öka förutsättningarna för att *barn* kan skyddas bättre mot vräkning och hemlöshet.

11 Övriga konsekvensanalyser

Enligt direktiven ska en utgångspunkt i vårt utredningsarbete vara att eventuella förslag till författningsändringar inte får leda till ökade kostnader för staten respektive kommunerna. De ekonomiska konsekvenserna för staten respektive kommunen skall redovisas särskilt. Redovisningen skall även omfatta en separat bedömning av förslagets konsekvenser för kommunerna och berörda myndigheters administration.

11.1 Utveckla kronofogdemyndighetens statistik

Förslag:

Skatteverket bör få regeringens uppdrag att utveckla en statistik om avhysningar/vräkningar som redovisar ansökningar och faktiskt verkställda avhysningar/vräkningar per kommun och hushållens sammansättning. I det sammanhanget bör man överväga om denna statistik bör ingå i Sveriges officiella statistik.

I dag för kronofogdemyndigheterna fortlöpande statistik över registrerade och verkställda *avhysningsmål*. De statistiska uppgifterna om vräkning omfattar förutom vräkning från bostad också vräkningar från lokaler, garage etc. Även vräkningar av dödsbon finns med i statistiken. Skatteverket kan i efterhand inte särredovisa vräkningar från bostad.

Rutiner

Dokumentationen i kronofogdemyndighetens akter förs i dag manuellt. I samband med detta rapporteras också ärendet in i statistiksystemet. De statistiska uppgifterna sammanställs på länsnivå för

varje kronofogdemyndighet, totalt tio i landet. Varje månad sammanställs uppgifterna vid Skatteverkets kronofogdeavdelning och jämförelser kan göras med tidigare år.

Framtida rutiner

I framtiden kommer också uppgifter om hushållssammansättning, kommun och om det är bostad eller annat som avhysningen avser att dokumenteras hos kronofogdemyndigheten. Uppgift om kommun och hushåll kan hämtas ur det befolkningsregister som Kronofogdemyndigheten förfogar över. Denna dokumentation i ärendet utgör sedan grund för statistikredovisningen till Skatteverket.

Kostnader

Kostnaderna för att förbättra statistiken är av två slag, investeringar i ett nytt system och sedan fortlöpande drift av systemet. I båda fallen belastar kostnaderna Skatteverket.

Registret kan enligt Skatteverket byggas som en webbapplikation i verkets tekniska plattform. Överföring till SCB sammanställs och skickas som en årlig fil. Registrering av ansökan görs efter delgivning av den handläggare som utfört delgivningen. Registrering av verkställd avhysning sker av förrättningsmannen. Kompletterande registerforskning i Skatteverkets register (Basinfo) förutsätts ske manuellt av handläggaren i erforderlig omfattning. Statistiken lagras per "händelse" utan personidentifikation.

Fördelen med en sådan lösning är, enligt Skatteverket, att lösningen är helt fristående och utan samband med andra system vilket innebär att införandetidpunkten är flexibel. Nackdelen med en sådan lösning ligger hos den mänskliga faktorn. Handläggaren ska komma ihåg att registrera uppgifterna.

Kostnader för skatteverket

Tabell 11.1 Kronofogdemyndighetens statistik

<i>Systemuppbyggnad</i>	<i>300 tkr</i>
Drift årligen	
It-drift (underhåll, maskiner, licens etc.)	50 tkr
Personalkostnad (½ tjänst)	165 tkr

Intäkter

På intäktssidan finns främst samhällliga vinster i form av en bättre uppföljning av hur många barnfamiljer som vräks. Det kommer inte att behövas dyra specialundersökningar enbart för att få reda på t.ex. hur många barn som utsätts för vräkning årligen och i vilken kommun de bor. En sådan specialundersökning på nationell nivå kostar betydligt mer än hela investeringskostnaden för ett nytt system.

11.2 Utveckla socialtjänstens statistik

Förslag:

Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att utveckla en officiell statistik om socialtjänstens insatser för att motverka och avhjälpa vräkning och hemlöshet.

Insatserna för barn ska särskilt uppmärksammas.

Vi har haft en överläggning med Socialstyrelsen om hur ett statistiksystem skulle kunna byggas för den här sortens uppgifter. Socialstyrelsen har också gjort en preliminär beräkning av kostnader för ett sådant system. Sedan har denna kompletterats med uppgifter om kommunala kostnader för insamling och drift av ett datasystem där uppgifterna registreras.

Rutiner i dag

Rutinerna hos socialtjänsten när ett meddelande om uppsägning av ett hyresavtal inkommer varierar. Vanligen tas meddelandet emot av någon centralt placerad handläggare som gör en första kontroll mot befolkningsregistret och socialtjänstens ärendesystem. Är hushållet aktuellt hos socialtjänsten sedan tidigare sänds ärendet vidare till ansvarig handläggare. Är hushållet inte aktuellt skrivs ofta ett brev till det berörda hushållet med erbjudande om att kontakta socialtjänsten. Därefter sorteras ärendet in i en pärm som gallras efter en tid. I kommuner med en aktivt uppsökande verksamhet överlämnas dock meddelandet oftast till en handläggare även om hushållet är okänt.

Rutiner i framtiden

I samband med att meddelandet från hyresvärden om uppsägning kommer till socialtjänsten registreras det i ärendesystemet. Där sker sedan en fortlöpande dokumentation av ansvarig handläggare som ligger till grund för statistikredovisningen en gång per år till Socialstyrelsen.

Förändringen innebär inte någon ändring i den dokumentation som socialsekreteraren ska föra i dag. Däremot brukar dokumentationen i den här typen av ärenden vara av varierande kvalitet och ibland bristfällig. När dokumentationen blir en del av den officiella statistiken och görs tillgänglig för uppföljning och utvärdering brukar det ske en viss kvalitetshöjning i kommunernas rutiner. Det kan i sig innebära visst merarbete.

Inom kommunernas socialtjänst blir det fråga om att komplettera det elektroniska verksamhetssystemet med en statistikmodul. Praktiskt taget alla kommuner använder i dag elektroniska system för socialtjänstens dokumenthantering. Ur dessa som genereras uppgifterna till statistiken.

Statistiksystemets uppbyggnad

En gång per år sker en uppgiftsinsamling från alla kommuner om vissa förhållanden som gällde närmast föregående kalenderår.

En årlig insamling är att föredra framför en intermitterad, t.ex. vart 3:e år, av flera skäl. Varje gång man ska starta en intermitterad insamling krävs en ny stor informationsrunda till uppgiftslämnarna, och nya medarbetare måste utses i kommunerna för att lämna begärda uppgifter. Till detta kommer att statistiken blir gles och det blir betydligt svårare att hitta eventuella trender i utvecklingen.

Uppgifterna från kommunerna bör lämnas som mängddata, dvs. i form av en antalsuppgift för respektive fråga. Antalet frågor bör begränsas med hänsyn till hur kommunerna kan handlägga och agera i denna verksamhet och för att man inte ska hamna i en omtiverad detaljeringsgrad. Det kommer därför att handla om högst tio frågor varav några kan vara uppdelade i ett par svarsalternativ.

Uppgifterna från kommunerna ska genomgå samma rutin som gäller för annan (officiell) mängdstatistik som Socialstyrelsen framställer, t.ex. den om familjerätten. Det innebär bl.a. insamling, kontroll och rättning av primäruppgifter, bearbetning till statistik,

framställning och publicering av en statistikrapport på Socialstyrelsens hemsida samt lagring av statistikmaterial och fortlöpande användarservice i form av information kring statistikprodukten.

För att ovanstående ska kunna genomföras krävs ett uppdrag till Socialstyrelsen. Dessutom behövs ett initialt arbete och fortsatta diskussioner med ett tillräckligt antal kommuner om hur de handlägger och dokumenterar vräkningsärenden, samt med Sveriges kommuner och landsting vad gäller samråd kring en ny uppgiftsinsamling. Det är avgörande att kommunerna informeras i god tid om ett nytt uppgiftslämnande, så att de hinner anpassa sina rutiner och datasystem. För den officiella statistiken om socialtjänsten tillämpar Socialstyrelsen en framförhållning på minst ett år, innan nya statistikuppgifter krävs in från kommunerna.

Kostnader för Socialstyrelsen

Socialstyrelsens kostnader för en ny statistik om hur kommunerna handlägger och agerar i vräkningsärenden där barnfamiljer berörs, kan uppgå till följande (2005 års priser). Investeringskostnad och drift första året uppgår till 700 tkr och därpå följande år blir kostnaderna för driften 200 tkr. Se nedanstående tabell.

Tabell 11.2 Kostnader för socialtjänststatistik

<i>Initialt arbete och uppläggning av en ny statistikrutin</i>	
Lönekostnader	300 tkr
Övriga kostnader	50 tkr
Årsproduktion år 1	350 tkr
Årsproduktion (oförändrad) vardera följande år	200 tkr

Bedömningen, som utredningen fått från Socialstyrelsen, är mycket preliminär. En jämförelse har gjorts med statistiken över kommunernas handläggning av familjerätten. Det finns flera beröringspunkter mellan den uppbyggnaden och den föreslagna för vräkningsstatistiken. Observera att antalet observationer (barnfamiljer som berörs av vräkning – hot eller de facto) kan visa sig relativt sett litet i förhållande till kostnaden för statistiken. Det är dock den rutin som måste användas för statistiken som bestämmer Socialstyrelsens kostnad.

Kostnader för kommunerna

Kommunerna får en ökad kostnad för den ”statistikmodul” som deras datasystem ska kompletteras med. Enligt uppgifter från ett dataföretag som har drygt 50 procent av marknaden kan det röra sig om en årskostnad för kommunerna på i genomsnitt högst 10 tkr. En liten kommun kanske får betala ca 3 tkr och en stor ca 15 tkr.

Intäkter

Samhälleliga vinster i form av en bättre uppföljning av socialtjänstens insatser för barnfamiljer som blir vräkta uppnås genom att man kontinuerligt kan följa utvecklingen. Med en tillförlitlig statistik kan man undvika dyra specialundersökningar. En enda specialundersökning på nationell nivå blir mer kostsam än hela investeringskostnaden för ett nytt system,

11.3 Kartläggning av den sekundära bostadsmarknaden

Förslag:

Boverket och Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att tillsammans kartlägga och fortlöpande studera den sekundära bostadsmarknadens utbredning och utveckling i Sverige.

Jag anser att denna uppgift bör finansieras inom ramen för myndigheternas ordinarie verksamhet. För den del som belastar Socialstyrelsen bör verksamheten alternativt kunna rymmas inom ramen för uppdraget om fortsatt utvecklingsarbete mot hemlöshet.

11.4 Bostadssocialt arbete

Förslag:

Socialtjänstförordningen kompletteras med en bestämmelse om att när socialnämnden får ett *meddelande från hyresvärden* om att hyresavtalet sagts upp ska nämnden omgående utse handläggare i ärendet, meddela hyresvärden och kontakta den enskilde.

Socialstyrelsen bör bidra till att rutinerna utvecklas och säkras i kommunerna genom att ge ut en *handbok* för arbetet med att motverka vräkning bland barnfamiljer.

Förslaget innebär att socialtjänsten redan tidigt i den process som kan leda fram till vräkning uppmanas agera, att hyresvärden får en namngiven kontakt och att den enskilde, vräkningshotade, kontaktas. Det finns en liknande formulering i socialtjänstförordningen, men som gäller när det kommer ett meddelande från Kronofogdemyndigheten.

Det har visat sig att tidiga insatser i dessa ärenden lönar sig hos de kommuner som anammat ett sådant arbetssätt. Förslaget bör således på sikt leda till minskade kostnader för det allmänna.

När det gäller förslaget att Socialstyrelsen ska ge ut en handbok ingår det i myndighetens normala arbetsuppgifter på socialtjänstområdet.

11.5 Samverkan

Förslag:

Socialtjänstförordningen kompletteras med en bestämmelse om samverkan för att förebygga och motverka vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer.

Förslaget bedöms inte medföra några extra kostnader. Samverkan framhålls av kommuner, bostadsföretag och kronofogdemyndighet som en framgångsfaktor mot vräkningar. Den bör snarare minska kostnaderna totalt både för samhället och bostadsföretagen.

11.6 Det vräkningsförebyggande arbetet bör utvecklas

Förslag:

Socialstyrelsen bör få regeringens uppdrag att (inom ramen för anslaget till utvecklingsarbete mot hemlöshet) stödja kommunernas vräkningsförebyggande arbete.

Socialstyrelsens kostnader bör finansieras inom ramen för anslaget till utvecklingsarbete mot hemlöshet.

11.7 Översyn av hyreslagen och utsökningsbalken

Hyreslagen bör ses över bl.a. i syfte att göra den överskådlig, förenkla och modernisera lagens regler, införliva ett barnperspektiv och tydliggöra karaktären av social skyddslag för de boende.

Utsökningsbalken bör ses över i de delar som rör avhysning från bostad.

Vid en översyn av reglerna för avhysning ska de sociala skyddsaspekterna och barnperspektivet särskilt beaktas.

Kostnaderna för staten utgörs av kostnader inom Regeringskansliet för den översyn som bör göras och bör ingå i ordinarie verksamhetsplanering.

Referenser

- Andersson, G & Swärd H (2004), *Barn utan hem Rapport från ett pågående projekt* i Ds 2004:41
- Backman C (2005), "Det är ju inte helt värdelöst det vi gör" – om synen på vräkningen nödvändighet. C-uppsats, Sociologiska institutionen, Göteborgs Universitet
- Barnombudsmannen (2001), *Barnets bästa – från vision till verklighet*. 2001.
- Bengtsson, B (2001), *Bostaden som social rättighet* i Lindbom, A *Den nya bostadspolitiken* Borea
- Blid, M och Gerdner, A m.fl. (2003), *Hemlösa i fem kommuner – en aktstudie av 210 hemlösa och närmare 2 250 flyttningsrörelser*. Paper till Konferensen för Nordiska nätverket för forskning om hemlöshet. Köpenhamn
- Bonnes & Secciaroli (1995), *Svensk miljöpsykologi En antologi*
- Boverket (2004), *Många mål – få medel. Boverkets utvärdering av statliga stöd till bostadsbyggandet 1993-2004*.
- Boverket (2004), *Därför är det brist på bostäder – några exempel från olika kommuner*. Rapport
- Boverket (2004), *Bostadsmarknaden år 2004–2005. Slutsatser av bostadsmarknadsenkäten 2004*
- Boverket (2004), *Yttrande över promemoria om reformerat bostadsbidrag*. Dnr 2011–4144/2004
- Boverket (2005), *Bostadsmarknaden år 2005–2006 – Slutsatser av Bostadsmarknaden 2005*
- Busch-Geertsema, V (2005), *Från härbärke till egen bostad*. Egalité, Stockholm
- Danermark, B (2000), *Samverkan – himmel eller helvete?*
- Ds 2004:41 (2004), *Ekonomiskt utsatta barn*
- Edlund m.fl. (1994), *Hem ljuva hem? En undersökning av vräkningar i Göteborg 1993*. Stencil, Institutionen för journalistik och

- masskommunikation, Göteborgs universitet En studie som uppskattar antalet barn hos vräkta
- Flyghed J (1994), *Värden, kronofogden, socialtjänsten och de vräkta. Vräkningar i Sverige 1982–1994*. Stencil.
- Flyghed J (1995), *Vräkt till hemlöshet? Vräkningar i Sverige 1982–1994*. Socialvetenskaplig tidskrift 1995:2.
- Flyghed J & Stenberg S-Å, (1993), *Vräkt i laga ordning*. Konsumentverket Rapport 1993/94:1
- Gerdner, A & Lundström, E (2004), *Hemlöshet i Borås – individuella och strukturella faktorer*. Institutionen för socialt arbete. Mitthögskolan
- Gunnars, Kylberg och Corell (2005), *Om ingen ser mig finns jag inte! Hemlöshet bland barn och unga*. Stockholms stadsmission
- Hallbäck T, Carlsson E, Svensson Å (2004), *Utredning angående översyn av formerna för ägarstyrning av de kommunala bolagen i Sundsvalls kommun*
- Harju A (2005), *Barn och knapp ekonomi*. Växjö universitet. Rapportserie i socialt arbete 1:2005
- Hjort T (2004), *Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lunds universitet. Socialhögskolan
Avhandling
- Hjort, T & Salonen, T (2000), *Knapphetens boningar*. Meddelanden från Socialhögskolan 2000:08. Lund
- Holmdahl, J (2005), *Att förebygga vräkningar – En utvärdering av socialtjänstens hyresrådgivning i Solna*. Stencil
- Johansson, K-O (2004), *Rapport om barnfamiljer i Stockholm som saknar fast bostad*. Socialtjänstnämnden, Stockholms stad Dnr 402–632/2004
- Katarina-Sofia stadsdelsförvaltning, Stockholm. (2005), *Rapport, Socialt boendeteam 2004*. Stencil.
- Knutagård, M (2005), *Sista utposten, vägen in och det hållbara boendet*, Socialhögskolan vid Lunds universitet
- Kronofogdemyndigheten, Tumbaenheten. (2005), *Översyn av handläggning av avhysningar med avsikten att försöka göra hanteringen mindre kostsam*.
- Lindelöf, M (2004), *BOS-gruppens framtid. Om riktlinjer och ansvar i bostadssociala frågor*. Stencil Dnr 218/04 752. Socialtjänsten Sundsvalls kommun.

- Länsstyrelsen i Stockholms län (2005), *Barnperspektivet vid långvarigt socialbidragsberoende*
- Länsstyrelsen i Uppsala län (2001), *Barnperspektivet i kommunernas riktlinjer för försörjningsstöd och bistånd i annan form*. Sociala enheten. 2001:3
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2005), *Barnperspektivet i långvarigt ekonomiskt bistånd och vid avhysningsärenden*. Granskning i 20 kommuner/stadsdelsnämnder. Rapport 2005:31
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2001), *Barnperspektivet i långvariga socialbidragsärenden*. Länsstyrelsens granskning i sex kommuner. Rapport 2001:29.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län (2002), *Barnperspektivet i avhysningsärenden*. Sociala enheten. Publikation 2002:25.
- Lärdjedalens stadsdelsförvaltning (2005), *Projektansökan till Socialstyrelsen*
- Löfstrand C (2001), *Vräkningar i praktiken – vilka vräks och vilka får stanna? Artikel i Att motverka hemlöshet – en sammanhållen strategi för samhället*. Bilagedel till SOU 2001:95.
- Löfstrand, C (2005), *Hemlöshetens politik. Lokal policy och praktik*, Egalité
- Malmö stad (2004), *Kartläggning hem och bostadslösa 2004-04-01*
Stadskontoret
- Martinsson, B (2002), *Slutrapport Boendestödsprojektet*, Stencil, Västerås kommun
- Nilsson, A & Flyghed, J (2004), *Tryggare kan ingen vara? Vräkning av barnfamiljer: Förekomst, orsaker och konsekvenser* i Ds 2004:41
- Nilsson, A & Flyghed, J (2004), *Vräkt och hemlös? Marginaliseringsprocesser bland vräkta*, Kriminologiska institutionen Stockholms universitet
- Nordfeldt, M (2005), *Hemlösa familjer i Hässelby–Vällingby – utvärdering av projektet Steget före*
- Nordström, M (2000a), *Känslan för platser. En jämförande utvecklingspsykologisk studie av barns och ungdomars värdering av fysisk miljö i Sverige och Frankrike, del 1: Landsbygdsbarn*, Kulturgeografiskt seminarium 1/00Stockholms universitet
- Nordström, M (2000b), *Rummet som plats. En jämförande utvecklingspsykologisk studie av barns och ungdomars värdering av fysisk*

- miljö i Sverige och Frankrike, del 2: Stadsbarn*, Kulturgeografiskt seminarium 4/00 Stockholms universitet
- Näsman, E (1995), *Vuxnas intresse av att se med barns ögon i Dahlgren&Hultqvist (red) Seendet och seendets villkor. En bok om barns och ungas välfärd*. Stockholm
- Näsman, E & von Gerber, C (2003), *Det angår ju oss – Barnperspektivet*. Linköpings universitet
- Näsman, E & von Gerber, C (1996), *Mamma pappa utan jobb. Rädda barnen*.
- Popoola, M (1999), *Trångt i Herrgårdsmiljö*
- Prop. (1997/98:119), *Bostadspolitik för hållbar utveckling*
- Prop. (1992/93:115), *Ändringar i jordabalkens hyresregler*
- Prop. (1996/97:124), *Ändringar i socialtjänstlagen*
- Prop. (2002/03:1), *Budgetproposition för 2003*
- Prop. (2004/05:112), *Ändrade regler för bostadsbidrag*
- Redestig, L (2005), *Projekt Bryggaregatan – ett lärande boende*. Slutrapport, Helsingborgs stad
- Riksrevisionen (2004), *Barnkonventionen i praktiken*. RiR 2004:30
Underlag för diskussionen om barnkonsekvensanalyser
- Runquist W & Svärd H (red) (2000), *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*.
- SABO (2005), *Kan man motverka hemlöshet? – en rapport från SABO*
- Sahlin, I (2000), *Den sekundära bostadsmarknaden – och dess betydelse för 1990-talets hemlöshet* i Runquist, W & Svärd, H (red) *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Carlssons
- Sahlin, I (2005), *A few notes on the relationship between the secondary housing market, landlord cooperation, vacancies and homelessness*. Paper till nordiskt forskarseminarium i Köpenhamn
- Skatteverket (2005), *Revisionsrapport Avhysningar*. Dnr 53502–05/121. Internrevisionsenheten. Ulf Hedlund, Staffan Lindqvist.
- Skatteverket (2004), *Handledning för betalningssäkring*, SKV utgåva 2
- Skjutar P, Westerlund H (2004), *Framtida ansvar för en del av socialtjänstens bostäder (ej sjukhem och gruppboende). Ansvarsfördelning mellan socialtjänsten och Mitthem*. Stencil. Sundsvalls kommun
- Socialstyrelsen (2003), *Ekonomiskt bistånd*. 2003-101-2.

- Socialstyrelsen (1989), *Från hyresskuld till avhysning*, SoS-rapport 1989:36,
- Socialstyrelsen (2003) *Vårdnad, boende och umgänge – Stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*
- Socialstyrelsen (2004), *För en kunskapsbaserad socialtjänst. Redovisning av ett regeringsuppdrag åren 2001–2003*
- Socialstyrelsen och länsstyrelserna (2003), *Barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd*. 2003-109-1
- Socialstyrelsen och länsstyrelserna (2005), *Social tillsyn 2004, Resultatet av länsstyrelsernas tillsyn*
- SOU 1996:156, *Bostadspolitik 2000*
- SOU 2001:95, 2001 *Att motverka hemlöshet. En sammanhållen strategi för samhället*
- Stenberg, S-Å (1984), *Vem vräks? Vräkningshotade hushåll i tre kronofogdedistrikt*. Institutet för Social Forskning, meddelande 3 1984
- Stenberg, S-Å (1989) i *Från hyresskuld till avhysning* SoS-rapport 1989:36
- Stockholms stad (2004) Tjänsteutlåtande KS-SDF-2004-00681 och KS-SDF-2004-00682
- Swärd, H(2005) *Barn och hem – en röd tråd i den sociala barnvårdens historia*. Socionomen 4/2005
- Thörn, C (2004), *Kvinnans plats(er) – bilder av hemlöshet* Egalité,
- Thörn, C (2005), *Projekt "Bra boende i Bergsjön" – strategier för att motverka hemlöshet*, FOU i Väst/GR, Sociologiska institutionen, Göteborg
- Trondman, M (2000), *Att flytta eller stanna, det är frågan? Om barns och ungdomars föreställningar om att vilja bo kvar i Hällefors eller att flytta i Vi flytt nu*. i *Om befolkningsflyttningarna i Sverige*, Graninger, Blücher, G & Nyström, L Stiftelsen Vadstena Forum för samhällsbyggnad, skrift XIV 2000, Stadsmiljörådet/Boverket
- Turner, B (2000), *Hemlöshet och bostadspolitik för alla* i Runquist, W & Swärd, H (red) *Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv & förklaringsmodeller*. Carlssons
- Umeå kommun (2005), *Uppföljningsrapport hyresskulder på område Nord*. Stencil

VISAM (2005), *VISAM, Tjänstesamverkan i nätverk mellan myndigheter för målgruppsanpassad service och information till medborgare*, PM 2005-06-01